

VredesMagazine

Jaargang 4 nummer 4 — 4e kwartaal 2011 — Prijs euro 2,50

- **WAR starts here...**
- **Een schemergebied in het oorlogsrecht**
- **Syrië, Libië en de juiste vredesstrategie**

Onderzoeks dossier:

- **Tien jaar na 11 september**

En hoe gaat het met de Palestijnen te midden van alle opstanden?

COMMENTAAR

De VN heeft op verzoek van Israël opnieuw de publicatie van het rapport over de crisis tussen Israël en Turkije naar aanleiding van de aanval van Israël op de humanitaire vloot in 2010 uitgesteld. De Israëlische aanval kostte aan negen Turken het leven. Turkije eist excuses, voordat de betrekkingen weer verbeterd kunnen worden. Israël piekert niet over excuses.

De tweede Freedom Flotilla, die in mei van dit jaar werd opgetuigd en volgeladen met hulpgoederen voor Gaza kwam niet verder dan de Griekse havens, waar ze werden vastgehouden door de Griekse regering. Zelfs een petitie aan de eerste minister Papandreu mocht niet baten. Vriendje Israël ging voor (een geldkwestie?). Een schip onder Franse vlag werd wel door de Grieken doorgelaten. Griekenland moest wel: er zaten immers EU-parlementariërs en andere hotemetoten in, die – ook al waren ze links – zonder diplomatiek affront niet konden worden tegengehouden. Vervolgens enterden de Israëliërs het schip en dwongen het naar Israël, waar mensen en materiaal werden geconfisqueerd. Dit was het einde van de actie op 19 juli.

Voor september zijn de verwachtingen weer hoog gespannen als president Abbas de erkenning van Palestina door de VN zal aankarten bij Ban Ki Moon. Het goed voorbereide project van de Palestijnse

minister Fayyad wordt versterkt door een positief rapport van de VN en ondersteund door grote instituten zoals IMF en Wereldbank. Ook Hamas staat achter het plan. Eerder ondersteunde het kwartet VS, EU, Rusland en VN het plan voor een Palestijnse zetel in de VN, maar dit werd onder druk van de sterke Israëlische lobby door de VS ingetrokken. Onder invloed van Israël worden nu vredesonderhandelingen als prioriteit gezien, een visie die de VS onder meer delen met Duitsland, Engeland en natuurlijk Nederland.

De erkenning van de Palestijnse staat betekent ook de erkenning van de grenzen van 1967. Natuurlijk versterkt dit de waarde van Palestina bij het voortdurende grensconflict met Israël. Als enige EU regering wil de Nederlandse regering de Palestijnse staat niet erkennen.

Wij roepen alle lezers op om invloed uit te oefenen op Nederlandse politici om deze erkenning te ondersteunen en de publieke opinie te mobiliseren.

Anke Polak en Jan Bervoets

FOTO VOORPAGINA:

Cambodja, 1974. Een foto van fotojournalist Dith Pran wiens leven in de film *Killing Fields* is naverteld.

Internationale dag van de vrede 2011/ prijs Journalist voor de Vrede 2011

18 SEPTEMBER 10.00-12.45 UUR
CINE-UTOPIA-ZOETERMEER

Het Humanistisch vredesberaad viert de Internationale dag van de vrede 2011. U bent allen hartelijk welkom, vrije toegang. Als u zich aanmeldt via: info@humanistischvredesberaad.nl is de toegang gratis.

Programma zondag 18 september 2011:

- Film: “Son of Babylon”, van Al-Daradji, Iraaks/Nederlandse regisseur
100.000 mensen verdwenen tijdens het regime van Saddam Hoessein. De bekroonde film handelt over een, op feiten gebaseerde, zoektocht door Irak.
- Presentatie over conflicthantering door Saskia Kouwenhoven
- Uitreiking prijs journalist voor de vrede 2011
Kandidaten:
Joeri Boom, Bette Dam, Harald Doornbos, Nicole le Feber, Guus Valk

Adres: Utopolis, zaal 6, Oostwaarts 70, Zoetermeer

Meer info:

www.humanistischvredesberaad.nl

COLOFON

VREDESMAGAZINE 4e KWARTAAL 2011 Uitgave van de vereniging VredesMedia waarin samenwerken: Haags Vredesplatform (HVP), Humanistisch Vredesberaad (HVB), Vereniging Pais, Samenwerkingsverband Stop de Wapenwedloop, Antimilitaristies Onderzoekskolлекief VD AMOK, Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) afdeling Nederland. In VredesMagazine zijn de tijdschriften Kernwapens Weg!, VD AMOK en de dikke nummers van Vredeskoerier 't Kan Anders opgegaan. De dunne nummers van Vredeskoerier 't Kan Anders blijven vier maal per jaar verschijnen. **REDACTIE:** Jan Bervoets, Hans Feddema, Benno Houweling, Kees Kalkman, Klaas Meijer, Anke Polak, Jan Schaake, Guido Schokker, Barbara Smedema, Egbert Wever **AAN DIT NUMMER WERKTEN NAAST DE AUTEURS MEE:** Daan van der Burgh, David-Jan Donner, Chris Geerse. De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van een geplaatst stuk. De tekst van artikelen mag worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding. Copyrights van foto's en tekeningen berusten bij de desbetreffende fotograaf /illustrator. **FOTOREDACTIE:** Hans Bouton, Anne Vaillant **MEDEWERKENDE FOTOGRAFEN EN ILLUSTRATOREN:** Khalid Albaih, Jan Bervoets, Joop Blom, Bernhard Gagnon, Len Munnik, Noud, Mirja Peters, Dith Pran, Roel Wijnants. **VORMGEVING:** Jimmy Slothouwer **DRUKKER:** Drukkerij Mezclado, Tilburg **ABONNEMENTEN:** Interesse of aanmelding voor een abonnement op Vredesmagazine kan kenbaar gemaakt worden bij de redactie van VredesMagazine of bij een deelnemende organisatie. Een jaarabonnement op VredesMagazine (4 nummers) kost 10 euro. U kunt een abonnement nemen via info@vredesmagazine.nl of 015 7850137. **GIFTEN:** Bedragen die abonnees overmaken boven het verschuldigde abonnementsgeld worden beschouwd als gift voor het werk van de in VredesMagazine samenwerkende organisaties. **CONTACT VREDESMEDIA:** Vlamingsstraat 82 2611 LA Delft, 015 7850137, info@vredesmedia.nl, www.vredesmedia.nl. **REDACTIEADRES:** Obrechtstraat 43 3572 EC Utrecht tel. 030 8901341 e-post info@vredesmagazine.nl. Artikelen naar redactie@vredesmagazine.nl. **KOPIJSLUITING VOLGEND NUMMER:** 15 november. Verschijningsdatum volgend nummer: 15 december. **ISSN 1876-0724**

**EN HOE GAAT HET MET DE PALESTIJNEN
TE MIDDEN VAN ALLE OPSTANDEN? 2**

Anke Polak en Jan Bervoets

SYRIË, LIBIË EN DE JUISTE VREDESSTRATEGIE 4

Terwijl in Egypte en Tunesië een begin van de Arabische Lente vorm kreeg, is het in Syrië en Libië oorlog

Hans Feddema

WAR STARTS HERE... 6

Afgelopen juli was er een actiekamp bij de North European Aerospace Testrange, een wapentestgebied in het noorden van Zweden, dat groter is dan België

Frank Feiner

DE WRI HEEFT VOLOP PLANNEN 7

Van over heel de wereld kwamen mensen naar de jaarlijkse council meeting van de War Resisters' International

Frank Feiner

**PEACE BRIGADES INTERNATIONAL
IN COLOMBIA 8**

Door de aanwezigheid van de internationale waarnemers voorkomt PBI geweld tegen mensenrechtenactivisten

Carly Bishop

IS HET CAMBODJA-TRIBUNAAL ZINVOL? 10

Het proces tegen de leiders van de Rode Khmer begon in 2009. Komt het tribunaal niet te laat?

Anke Polak

**EEN SCHEMERGEBIED
IN HET OORLOGSRECHT 13**

Als er geen sprake is van oorlog tussen de betrokken landen vallen targeted killing en de war on terror niet onder de Conventie van Genève

Benno Houweling

ISRAËL NOG NET GEEN LID VAN DE NAVO 14

De band tussen Israël en de NAVO is innig maar lidmaatschap zit er niet in

Wendela de Vries

RECHTZETTING

In de gedrukte editie van VM 2011/3 is een storende fout geslopen. Het bericht op blz. 13 over de Journalist voor de Vrede 2011 is niet van Henk Zandvliet maar van Anke Polak. Het artikel op blz. 12 over de Facebook revolutie is daarentegen van Henk Zandvliet.

**HERMAN GROENENDAAL –
EEN BERICHT UIT ANDERE TIJDEN 15**

Een 90 jaar oude dienstweigeraffaire die voor onrust zorgde tijdens de pinkstermobilisaties

FOTOPAGINA'S JOOP BLOM 18

In Amsterdam werd de afschaffing van de slavernij herdacht

**DOSSIER: TIEN JAAR NA
11 SEPTEMBER – 20 JAAR NA DE GOLFOORLOG 21**

*Rick van Amersfoort, Jip van Dort,
Kees Kalkman, Jan Schaake, Wendela de Vries*

EN VERDER:

COLUMN 5

Hans Feddema

COLUMN 12

Boudewijn Chorus

GEWELDLOOSHEID VOOR BEGINNERS 16

SPRINGSTOF 17

Frank Slijper en Wendela de Vries

**OVERZICHT VAN BIJ VM
AANGESLOTEN ORGANISATIES 20**

KORTE BERICHTEN 33

SIGNALERING 35

HET LIED VAN HERMAN GROENENDAAL 36

LANDELIJKE SLAVERNIJHERDENKING 2011

Foto: Joop Blom

Syrië, Libië en de juiste vredestrategie

Terwijl in Egypte en Tunesië een begin van de Arabische Lente vorm kreeg, is (was) het in Syrië en Libië oorlog. In Syrië vanuit het gewelddapparaat van de staat en in Libië tussen de 'regeringstroepen' en de 'rebellen' als overwinnaars samen met de NAVO.

Er zijn tussen beide landen qua situatie overeenkomsten en verschillen. Een overeenkomst is de 'geest van opstand' tegen vooral het centralistische beheerssysteem en ook het koloniale verleden: in Syrië zaten de Fransen en in Libië de Italianen.

En daarmee stuiten we op een derde overeenkomst: de grote tribale en etnisch-religieuze diversiteit in beide landen. Een verschil is dat in Libië lang een koning en, althans tot voor kort, nu een omstreden 'revolutionair' de scepter zwaaide, terwijl in Syrië de nabijheid van Israël (en het conflict om de Golanhoog-

te) indirect een rol speelt: beide staten hebben daardoor een vrij omvangrijk militair apparaat.

De regimes brachten weliswaar in beide landen eenheid, zij het dat de vooroordelen over en weer bleven bestaan. Zo riep het 'revolutionaire gedoe' van Gaddafi in Benghazi meer weerstand op dan elders in het land. In Syrië speelt tot op vandaag ook angst voor 'islamisme' onder de soennieten mee.

Speelt in Libië tribalisme nog een rol, in Syrië is er een vorm van samenleven tussen soennieten, alawieten en christenen en ook Koerden. De alawieten, een liberale en welvarende stroming in de islam, vormen een minderheid van 12%, maar ze zijn tevens de heersende elite. Die nu slechts rakende machtspositie, waarin ook de christenen zich lang veilig voelden, danken ze aan het Franse koloniale 'verdeel- en heers'-beleid.

Ook in Libië speelt zulks mee, reden

dat Italië, zich bewust van de rol van het tribalisme in de burgeroorlog, lang een gematigde rol speelde in de door Sarkozy geïnitieerde NAVO-interventie op basis van VN-resolutie 1973. In die zin dat Italië, mede door onderhandelen met Gaddafi – en deze trotse en bluffende bedoeïen in principe een uitweg biedend – lang wilde proberen het bloedvergieten te doen stoppen. Frankrijk en Engeland wazen het onderhandelen met Gaddafi steeds van de hand, waardoor het dodental enorm toenam en ook tot op het eind in Tripoli zwaar werd gevochten. Gaddafi noemde de NAVO-interventie imperialisme.

Dat is retoriek, maar wellicht toch een reden, dat de Syrische opstandelingen elke westerse militaire interventie afwijzen. Overigens terecht vanuit polemologische optiek, omdat buitenlandse militairen een conflict doen escaleren en zij dan ook al gauw in een wespennest terecht komen. De Veiligheidsraad zal zo'n interventie bovendien vetoën, gezien het ook door China en Rusland genoteerde misbruik van VN-resolutie 1973 door het Westen. Te meer, omdat in Syrië de opstand voornamelijk gewelddoos verloopt en het regime van Assad steeds doet alsof opstandelingen geweld gebruiken: het geijkte argument van machthebbers om echt te kunnen toeslaan.

In Libië, een land, waar bijna een ieder over een wapen beschikt en de strategie van gewelddoosheid niet of nauwelijks leeft, heeft nu de 'macht van het geweer' van 'rebellen' en de NAVO voor een doorbraak gezorgd. Maar de vraag is hoe het drama met de nu voortvluchtige Gaddafi eindigt, voorts of na diens arrestatie of dood de 'rebellen' hun eenheid zullen kunnen bewaren en hoe gevoelens van haat en wraak kunnen worden gekanaliseerd. Verder ook of de 'rebellen' een vorm van democratie weten te vinden, waarin alle Libiërs zich kunnen herkennen. Onderlinge afrekeningen en de moord op hun militaire commandant Abbel Fattah Younes zorgen voor twijfel in deze. Democratie snel en met geweld

Foto: Bernard Guignon

AL HAMIDYAH SOEK IN DAMASCUS, SYRIË

Onrust in de wereld

Astrologen zeggen dat de planeet Mars een ongunstige stand heeft. Ik weet dat niet, maar constateer wel veel onrust in de wereld. Niet dat dit altijd slecht is. Het kan ook vernieuwing inhouden. De opstand in het Midden-Oosten heet niet voor niets *Arabische lente*. Maar de wijze waarop het Westen hierop reageert, onlangs bijvoorbeeld via alweer een militaire interventie, zorgt voor onrust. Wat daar ook voor zorgt, is dat 'de machtigste natie ter wereld nu in een staat van permanente crisis is' (Henk Hofland), mede door *Tea Party*, zonder dat Obama bij machte is daar veel aan te doen. De economische crisis, inclusief het EU-gedoe rondom de Euro en Griekenland, geeft ook onrust onder de mensen. En niet te vergeten de zich aftekenende sociaal-politieke malaise, inclusief de vlucht in populisme en ultrarechts. Ten slotte noem ik – naast de rellen in Engeland (zich 'miskend' voelen) – nog de mondiale corruptie, die extra in de aandacht kwam door de succesvolle actie hiertegen van de gandhiaanse activist Anna Hazare in India. Wat mij ook zorgen baart is de *toename van het geweldsdenken*. Niet alleen omdat we geneigd lijken meer te denken in termen van 'het doel heiligt de middelen'. Of van wraak jegens een tiran. Wraak dan in de zin van hem geen uitweg te willen bieden, waardoor het bloedvergieten in een conflict onnodig doorgaat, zelfs soms na de nederlaag via een ondergrondse terreurcampagne. Maar ik denk ook aan de opkomende gewelddadige anti-islam beweging met Nick Gregor (ex-neonazi uit Dresden), Paul Ray, oprichter van de English Defense League (EDL), en de Noor Anders Breivik als in het oog springende vertegenwoordigers. Ze beogen het Avondland te bevrijden van tolerant denken en van de 'islamitische horden'. Gregor en Ray hebben paramilitaire ervaring en Breivik meende voor deze missie zelfs 69 jongeren te moeten doden. Ray ontkent nu elke band met Breivik, maar in het manifest van de laatste, een rechts doemschrift, herkennen we diens gesloten totalitaire denksysteem. Er zijn ook bewijzen dat ze elkaar zagen, zoals ook Wilders in 2010 Ray ontmoette. Het terrorisme van Breivik was geen vlaag van waanzin, maar een weloverwogen daad van geweldsdenken en vanuit politieke ideologie in termen van wij/zij, die we beide ook bij Wilders zien. Natuurlijk is er verschil tussen fysiek en verbaal (of psychisch kwetsend) geweld, maar het laatste is niettemin een vorm van geweldsdenken. Dat geldt zeker voor (indirecte) verbale bedreigingen zoals de *tweet* 'ik hoop dat ze je afmaken'.

Hans Feddema

forceren is een illusie. Bovendien is in het 'post-Gaddafi'-Libië het ontbreken van een *civil society* het grote probleem. We zagen hetzelfde in Irak na de val van Saddam Hoessein.

'Bevrijding' via de weg van het geweld, zo is mijn ervaring als antropoloog in Afrikaanse landen, leidt meestal tot een nieuwe vorm van onderdrukking en in elk geval op de korte termijn niet tot echte bevrijding. Zeker als de haat zo groot is geworden, omdat de dictator zich liever dood vecht dan te willen opgeven. Een probleem is steeds welke strategie toe te passen om hem tot rede te brengen in het belang van vrede. In West-Afrika is het zo enkele malen gelukt het bloedvergieten te doen stoppen door de maar niet van opgeven wetende brute dictator een lectoraat aan te bieden in de VS. Of zoiets bij een bedoeïen als de fanatieke Gaddafi had kunnen werken, is uiteraard zeer de vraag, maar ik bedoel dit meer algemeen. Wraak en bijltjesdag zijn hoe dan ook niet functioneel om een nieuwe samenleving van gelijkwaardigheid te doen ontstaan. Mandela en Tutu begrepen dat na de val van 'apartheid'. In dat licht is het de vraag of de Westerse strategie om dictators 'elke legitimiteit' te ontzeggen wel de juiste (vredes)strategie is. Zulks blokkeert immers dialoog en onderhandelen. Voor Gaddafi is de tijd daarvoor nu voorbij. Ook voor Assad lijkt het kort dag hiervoor, maar kenners van Syrië menen dat naast economische drukmiddelen

DE AL-RAHMAN MOSKEE
IN ALEPPO, SYRIË

dialoog met het regime van Assad, de recente wreedheden jegens geweldloze jongeren ten spijt, nog steeds een vredesoptie blijft. Als het Westen zichzelf daartoe al de pas afsneed, laat men het dan proberen via 'gematigde' landen in het Midden-Oosten. Verzoening, zoals in Zuid-Afrika, ligt misschien niet direct voor de hand, maar dreigen met wraak werkt hoe dan ook averechts. En Assad zal zeker niet terugtreden, als hij en zijn kornuiten geen garanties krijgen voor op zijn minst de minderheden in het land, inclusief de omstreden geraakte alawieten en voor de religieuze tolerantie in het algemeen. Een van de rechtvaardigingsargumenten immers, waarom hij aan de macht wil of meent te moeten blijven.

Hans Feddema

Dr Hans Feddema is antropoloog, publicist, actief in GroenLinks en De Linker Wang, voorzitter van Osiris en 'vriend' van de Soefi Beweging

WAR starts here...

Foto: www.ofog.org

Het is niet te geloven! In het noorden van Zweden... Een lap grond van 100 bij 360 kilometer... genaamd *North European Aerospace Testrange* (NEAT)... groter dan België, met een vliegveld en een totaal verboden gebied van 1.650 vierkante kilometers... en eigenlijk weten de meeste Zweden er niks van af, laat staan andere Europeanen. Zweden heet neutraal te zijn en hier worden bommen en ander wapentuig getest, drones ten doop gehouden en tactische procedures uitgedacht en geoefend. Lang voordat er een besluit genomen is ergens een militaire actie te plengen, is deze hier al voorgerekookt. Dit grootste Europese militaire oefenterrein is eigendom van Zweden en wordt verhuurd aan andere landen. In 2009 heeft de NATO haar grootste oefening dat jaar daar gehouden. En vorig jaar hebben de Verenigde Staten er geoefend. Er zijn kleine dorpen gebouwd om plat te bombarderen. WAR STARTS HERE.. *let's stop it here!*

OFOG, één van de Zweedse WRI-organisaties, voert al enige tijd campagne om

bekendheid te geven aan dit NEAT. Ook dit jaar werd er een actiekamp gehouden, en wel van 22 tot 29 juli in Lulea. Het is niet toevallig dat de WRI de *council meeting* hier heeft gepland.

OFOG heeft het actiekamp uitstekend voorbereid. Aan alles is gedacht, logistiek, programmatisch en organisatorisch wordt niets aan het toeval overgelaten. Maar er wordt gewerkt volgens het principe van autonome groepen met gedeelde verantwoordelijkheid. En iedereen die meedoet, doet ook aan de voorbereiding mee, aan de training geweldloze actie.

Het kamp start vrijdag met circa 150 deelnemers. Op zaterdag en zondag vindt er een seminar plaats in een gymnasium. Alternatieve actievoerders mengen prima met serieuze congresgangers. Op zaterdag vindt in het centrum van Lulea (zeg Lulejoh) ook een meeting plaats tussen het winkelende publiek. Opvallend is de welwillendheid en sympathie die de bevolking ten toon spreidt.

Roze (pink) is de kleur van de actie. Niet alleen zijn de speciale actie T-shirts

PROTEST BIJ NEAT IN ZWEDEN, 26 JULI.

roze, alles dat geveerd moet worden wordt met roze gedaan... Actie voeren gaat weliswaar om een ernstige zaak, maar we laten het plezier van het leven niet vergallen door wapentuig en militaire acties. Het heeft zo wat van wat ooit een ludieke actie werd genoemd... maar we leven nu in andere tijden... en er staat een team klaar om te zorgen dat gearresteerden niet aan hun lot worden overgelaten.

De training begint met de indeling van wie niet, wie wel en wie eventueel toch gearresteerd wil worden. En dan worden er affinitygroepen gevormd, mensen die gelijkgestemd zijn en samen beslissen wat te doen. In de training worden situaties voorgelegd en de groepsleden spreken zich uit wat ze vinden dat er dan gedaan moet worden. Het blijkt dat er ook mensen zijn die het fenomeen burgerlijke ongehoorzaamheid helemaal niet kunnen plaatsen. Zij menen dat het per definitie geweld is als je de wet overtreedt...

Dinsdag is de dag van de grote actie.

Enkele groepjes zijn in de ochtendnevel naar de startbaan gebracht en hebben daar (met roze) leuzen en tekens geschilderd. Met twee bussen en een hoop personenauto's arriveren de actievoerders aan de rand van het verboden gebied. Maar een handjevol politie op de been. Meer hebben ze niet in deze streek en ze proberen natuurlijk het klein te houden. Eerst wordt er wat feestelijk gezongen en gedronken, en dan verspreiden de groepjes zich. De politie komt handen te kort en dus doen ze maar weinig. Onderwijl zijn groepjes de paden ingelopen en is er veel roze in de bossen. Na enige tijd komen busjes met actievoerders het bos uit. Enkel worden gearresteerd. Uiteindelijk zijn het er tien die minstens één nacht op het lokale politiebureau moeten vertoeven. Wie een boete wil betalen is tamelijk snel weer vrij. Anderen blijven langer en buiten het politiebureau is een wake van actievoerders.

De stemming is goed, de actie is geslaagd, heeft toch behoorlijk wat aandacht gekregen en niet negatief. Ten slotte is er nog een evaluatie... en staat er iemand vrolijk op en zegt dat het zo goed is dat alle leeftijden meegedaan hebben, dat die ouderen ook meededen. Veel instemmend geklap van al deze jonge antimilitaristen. Omgekeerde wereld daar in het noorden? Hier in Holland maken de oudere pacifisten elkaar aldoor wijs dat de jongere generatie er geen belangstelling meer voor heeft.

Frank Feiner

De WRI heeft volop plannen

War Resisters' International – waarvan Pais de Nederlandse sectie is – hield van 19 tot 21 juli in Lulea, Zweden haar jaarlijkse *council meeting*. Een bijeenkomst met een voornamelijk interne huishoudelijke agenda. De circa vijftig aanwezigen waren uit diverse werelddelen helemaal naar het noorden van Zweden gekomen om de plannen te bespreken. Opvallend is de goede verstandhouding, de bereidheid om naar elkaar te luisteren en de wil om in consensus tot besluiten te komen.

Verskil tussen de pacifistische lidorganisaties en de aangesloten antimilitaristische organisaties wordt daarbij niet gemaakt. Het zwaartepunt van de activiteiten ligt bij al deze organisaties. De activiteiten van de WRI zijn hiervoor ondersteunend en verbredend, en uiten vooral het internationale belang en de grote wereldwijde solidariteit.

Onder andere werden de volgende plannen besproken en in gang gezet.

- Internationaal seminar *War Profiteering and Peace Movement Responses* dat binnenkort, van 29 september tot 2 oktober in Barcelona gaat plaatsvinden.
- Een regionale Afrikameeting, begin 2012, waarschijnlijk georganiseerd door Ceasefire in Zuid-Afrika, maar

misschien door SONAD in de nieuwe staat Zuid-Soedan.

- Diverse anti-NAVO-activiteiten in mei 2012 ter gelegenheid van bijeenkomsten van NAVO en G8 in Chicago, VS. Voorts Europese anti-NAVO-bijeenkomsten en activiteiten tegen de Afghanistan oorlog, waaronder een conferentie in Bonn in december 2011 en nog een NATO Game Over actie in België in april 2012.
- Een Europees seminar over “tegenwerken van de militarisering van de jeugd” met onder meer uitwisseling van ervaringen met *counter-recruitment* in 2012 in Duitsland.
- Seminar en *council meeting* in Medellin, Columbia, september 2012.
- Internationale Conferentie in Zuid-Afrika tussen oktober 2013 en maart 2014. Het algemene thema betreft het continuüm vanaf dagelijks geweld zoals huiselijk geweld tot militaire allianties.

De suggestie om over tien jaar in Nederland een conferentie te houden, omdat het dan 100 jaar geleden is dat de WRI in Nederland in Bilthoven werd opgericht, werd enthousiast begroet.

Tijdens de council meeting werd stilgestaan bij het overlijden op 89-jarige leeftijd van Devi Prasad op 1 juni in Delhi, India. Hij was van 1962 tot 1972 *General Secretary* van de WRI en daarna nog eens twee jaar voorzitter. Een kunstenaar en pottenbakker die woonde in de Sevagram waar hij van 1942 tot 1947 met Gandhi werkte. Na de Indiase onafhankelijkheid richtte hij zich vooral op het Gandhianse onderwijs. Met die achtergrond kwam hij naar Londen, waar hij gefascineerd werd door de westerse traditie van gewetensbezwaren. Maar hij daagde de WRI uit hierbovenuit te stijgen en niet-westerse benaderingen van geweldloze actie te omarmen. Zijn WRI-periode werd gedomineerd door de Vietnamoorlog, met de groei van radicale weerstand tegen oorlog en de behoefte aan

In memoriam Devi Prasad

geweldloze sociale revolutie. De WRI organiseerde in 1968 ook directe actie tegen de militaire interventie van het Warschaupact in Tsjecho-Slowakije. In 1983 keerde hij terug naar India maar bleef altijd actief.

Velen hebben Devi vooral gekend als een betrokken mens, goed gehumeurd, en met grote belangstelling voor de jeugd. Ze hebben ook hun persoonlijke ervaring met hem weergegeven. Ik heb Devi midden jaren zestig ontmoet toen ik enkele zomers als vrijwilliger op het kantoor van de WRI heb gewerkt. Hij was zeer positief gestemd

over de ontwikkelingen als *Flower Power* en *Make Love Not War*. Hij zag geweldloze sociale actie ook als een breed gedragen culturele revolutie, niet slechts als de persoonlijke keuze van een levenshouding of een strategisch middel om effectieve acties te voeren tegen een ongewenste regeringspolitiek. En wat zich in Nederland afspeelde met Provo, daar vroeg hij vaak naar.

Helaas was er een wereld van verschil met de ANVA (voorloper van Pais). Het bezoek van Devi aan hun jaarvergadering bracht niet de brug die hij dacht te kunnen bouwen. Niettemin zijn er nog aardig wat Nederlanders die inspirerende herinneringen aan Devi Prasad bewaren.

Frank Feiner

Peace Brigades International in Colombia

In een conflictgebied zijn twee privileges verbonden aan het hebben van een buitenlands paspoort. Je kunt ermee op het eerste vliegtuig naar rustigere oorden stappen. Of je kunt het gebruiken om de mensenrechten mee te beschermen. Dat laatste is de werkwijze van Peace Brigades International (PBI), een internationale mensenrechtenorganisatie die internationale waarnemers uitzendt naar conflictgebieden. Het motto van PBI is: *making space for peace*. Door de werkrimte van lokale organisaties te beschermen, kunnen deze aan oplossingen voor het conflict werken.

Het denken achter beschermen-de internationale begeleiding gaat er van uit dat gewelddadige actoren gevoelig zijn voor negatieve publiciteit en altijd een analyse maken van de kosten en baten die het geweld hen oplevert. Geweld wordt alleen ingezet als het iets oplevert, en de aanwezigheid van de internationale waarnemers schrikt gewelddadige actoren af. Leuk of niet, in het Colombia van vandaag heeft een Westerse *extranjero* (buitenlander) nu eenmaal een hoger profiel dan een lokale activist.

Als de internationale gemeenschap, lokaal vertegenwoordigd is door de inzet van waarnemers, stijgt het profiel van de mensenrechtenactivist ook en worden de politieke kosten hoger dan de eventuele baten van geweld (bijvoorbeeld een 'verdwijning' van de activist).

Een belangrijk deel van de werkwijze is beschermende begeleiding. Gaat een mensenrechtenverdediger naar een con-

flictgebied of naar een stad waar hij of zij een hoog risico loopt, dan reist PBI mee. Bij demonstraties lopen er twee PBI-ers in de buurt als waarnemer. Ook wijzen de internationale waarnemers van PBI de overheid steeds op haar verantwoordelijkheid om burgers te beschermen. Dit doet PBI door lobbygesprekken, maar ook door in nauw contact te staan met het leger en de politie zodat die constant op de hoogte zijn van de aanwezigheid van waarnemers en mensenrechtenverdedigers.

De inzet van internationale waarnemers kan het geweld niet volledig stoppen: ook met begeleiding van internationale waarnemers gebeurt het dat mensenrechtenactivisten per telefoon of sms doodsbedreigingen ontvangen of thuis een pakketje afgeleverd krijgen met een met rode verf besmeurde, in stukken gehakte pop. Als activisten naar de rechtbank gaan om bewijsmateriaal aan te leveren komt het voor dat zij gevolgd worden door gewapende mannen in een taxi zonder nummerbord.

Via PBI hebben zij een internationaal steunnetwerk dat geactiveerd wordt in dit soort noodsituaties. Het steunnetwerk bestaat uit prominenten bij minis-

JUNI 2011. ANDRES ALEJANDRO (MEXICO), RAFEL (SPANJE) EN ANDREA GORT (ZWITSERLAND) AAN HET WERK IN HET STROOMGEBIED VAN DE JIGUAMIANÒ EEN RIVIER IN DE URABA REGIO. ZIJ BEGELEIDEN DE COMISION INTERECLESIALDE JUSTICIA Y PAZ (INTERKERKELIJKE COMISSIE VOOR GERECHTIGHEID EN VREDE).

teries, internationale organisaties en het Europees parlement, en leden van maatschappelijke organisaties wereldwijd. Het steunnetwerk zorgt zo nodig voor politieke druk om escalatie van geweld te voorkomen.

VEILIGHEIDSSITUATIE

De afgelopen anderhalf jaar werkte ik voor PBI in Colombia in twee verschillende teams als waarnemer voor de mensenrechten. Het eerste jaar vanuit de Barrancabermeja in het oosten van het land. De laatste 7 maanden in de regio Urabá, in Noordwest Colombia grenzend aan Panama. Het Urabá team werkt in onder meer San José de Apartadó en de stroomgebieden van de Atrato en Curbaradó. In San José de Apartadó is een indrukwekkende vredesgemeenschap van boeren, die zich neutraal opstelt te midden van

de gewapende groeperingen. In de stroomgebieden van Atrato en Cubaradó proberen Afro-Colombiaanse boeren terug te keren naar hun land, vanwaar zij eind jaren negentig werden verdreven door (para)militair geweld en de komst van grootschalige palmolie- en bananenplantages.

Er is een grote kloof tussen het redelijk functionerende deel van het land, waar bijvoorbeeld de toeristische industrie opkomt en de middenklasse een Westerse leefstijl heeft, en de fragiele regio's zoals Urabá.

Dit uit zich in een grote inkomensongelijkheid, een concentratie van economische en politieke macht binnen een kleine elite, een onevenwichtige verdeling van zeggenschap over productief land en grondstoffen, en gebrekkige aanwezigheid van de overheid in de fragiele delen. Structurele oorzaken van het conflict zijn armoede, ongelijkheid en uitsluiting.

Sinds het aantreden van de vorige president Uribe in 2002 zijn de veiligheidssituatie en economische omstandigheden in een aantal regio's van Colombia verbeterd. Dit geldt echter vooral voor de stedelijke middenklasse met een Westerse levensstijl, want grote groepen leven onder de armoedegrens en in fragiele regio's of in wijken waar drugskartels een strijd uitvechten. Een berucht voorbeeld zijn de *comunas* van Medellín, waar toeristen middels een kabelbaantje een blik op kunnen werpen.

Voor leden van maatschappelijke organisaties is de veiligheidssituatie nog altijd zeer slecht. Als gevolg van het interne gewapende conflict zijn mensenrechtenschendingen aan de orde van de dag. Dit heeft tot gevolg dat Colombia, na Soedan, het land met het hoogste aantal interne ontheemden is; schattingen lopen uiteen van 3.486.305 tot 4.915.579 mensen.¹

Economische belangen zoals delfstoffen (olie, steenkool, goud, coltan, smaragden), palmolie en bananen zijn een motor achter het conflict. Tegelijk is het gewapende conflict in Colombia een *war economy*, die voor vele betrokkenen grof geld oplevert. In Colombia zijn grofweg vier gewapende actoren met elkaar in conflict:

1. De Colombiaanse strijdkrachten (leger en politie)
2. Paramilitairen (gewapende knokploegen met oorspronkelijk steun van overheid en lokale elites)

3. Guerrillagroepen (voornamelijk FARC en ELN)

4. Drugskartels

Tussen deze vier partijen bestaat in de praktijk een aanzienlijke overlap. Er zijn bijvoorbeeld allianties van guerrilla en paramilitairen die beiden betrokken zijn bij de drugshandel. En de Colombiaanse strijdkrachten zijn vaak betrokken (geveest) bij paramilitaire groepen.

Niet alleen de paramilitairen maken burgerslachtoffers. Het internationaal humanitair recht wordt veelvuldig geschonden, zowel door de guerrilla als het leger, die zich in dorpen op het platteland ophouden en daarmee de bevolking onder meer in gevaar brengen van kruisvuur.

Colombia is een sterk gepolariseerd land. Aanvankelijk werden andersdenkenden uitgesloten van het politieke proces, dat beheerst werd door de Conservatieve en de Liberale partij. Daarop werden guerrillaorganisaties en paramilitaire groepen gevormd, en volgde de uitmoording van de *Unión Patriótica*, een politiek initiatief waarin het linkse politieke spectrum zich verenigd had.

VALSE HITS

Op dit moment worden de geweldloze activiteiten van mensenrechtenverdedigers door de overheid vaak geassocieerd met de guerrilla, wat aanleiding geeft tot ongegronde juridische vervolging en zelfs gevangennamen van mensenrechtenactivisten, zoals David Ravelo. Hij wacht al meer dan een jaar in de cel op een eerlijk proces. Hij blijft ondanks alles optimistisch als ik hem in de gevangenis bezoek. Inmiddels is hij tot mensenrechtenvertegenwoordiger verkozen van zijn cellenblok. Zijn advocaat heeft soms moeite hem te pakken te krijgen, omdat hij zo druk is.

Mensenrechtenactivisten stellen ook overheidsgeweld aan de kaak zoals de beruchte buitengerechtelijke executies die door de Colombiaanse strijdkrachten eufemistisch *falsos positivos* (valse hits) worden genoemd. Het gaat vaak om werkloze jongeren die met de belofte van een baan meegelokt worden naar een regio waar ze doodgeschoten en verkleed als *guerrillero* gevonden worden. Toen deze werkwijze op straat kwam te liggen werd ook bekend dat legereenheden vaak quota hadden voor het aantal te doden guerrillastrijders, waar 'premies' aan verbonden waren.

De bevolking is van dit extreme geweld

Pace Brigades International (PBI), is een door de Verenigde Naties en de Colombiaanse overheid erkende NGO gespecialiseerd in de bescherming van mensenrechtenverdedigers. De organisatie heeft een hoofdkantoor in Londen en twee kantoren in Washington & Brussel

Uitgangspunten van PBI

1. Geweldloosheid

PBI heeft geweldloosheid als uitgangspunt. Medewerkers zijn ongewapend, en verplaatsen zich niet samen met gewapende actoren. Dus worden er geen mensenrechtenadvocaten begeleid die een gewapende bodyguard hebben en stapt PBI niet samen in de auto met iemand van het leger of de politie. PBI begeleidt uitsluitend personen van organisaties die zich geweldloos voor de mensenrechten inzetten.

2. Onpartijdigheid

PBI staat aan de kant van de slachtoffers, neemt geen stelling in het conflict en spreekt zich niet uit ten gunste van één van de strijdende partijen. Er wordt gestreefd naar de naleving van mensenrechten en een maatschappij waar sociale gerechtigheid bestaat. De multinationale samenstelling van de vredesteams speelt een belangrijke rol bij deze onpartijdigheid.

3. Onafhankelijkheid

PBI is niet gebonden aan religieuze, politieke of andere wereldbeschouwingen, en heeft om deze onafhankelijkheid te waarborgen veel verschillende publieke en private donoren.

het slachtoffer. In Urabá is het geweld nooit ver weg; in informele gesprekken met boeren en lokale activisten komt regelmatig de zinsnede "lo mataron" terug (hij of zij werd gedood) als het gesprek over vrienden en familieleden gaat. Ik realiseer me dat vrijwel iedereen is geraakt door het conflict dat nu al meer dan 40 jaar duurt.

Carly Bishop

is rurale ontwikkelingssociologe

Meer informatie over mogelijkheden voor uitzending als internationale waarnemer in Colombia is te vinden op (<http://www.pbi-colombia.org>).

Meer informatie via PBI Nederland, info@peacebrigades.nl <http://peacebrigades.nl> dat een kantoor in Utrecht heeft.

¹ Cijfers van *Acción Social* en de Consultancy for Human Rights and Displacement (CODHES) 2010.

Is het Cambodja-tribunaal zinvol?

Na 30 jaar wordt er een begin gemaakt met de verwerking en de 'afrekening' van de dramatische gebeurtenissen in Cambodja. Welke actoren zullen worden berecht, wat zal de genoegdoening zijn, en vooral: is het tribunaal niet 'te laat'?

Velen herinneren zich de gruwelijke beelden van de film *The Killing fields* van Roland Joffe uit 1984, handelend over de persoonlijke ervaringen van de Cambodjaanse fotograaf Dith Pran tijdens het bewind van de Rode Khmer. Bij een ontsnappingspoging zakt hij weg in een rijstveld vol menselijke schedels. Wereldwijd veroorzaakte de met prijzen overlade film een schok en zal waarschijnlijk ook bijgedragen hebben aan de plannen voor een tribunaal. Voor Dith Pran kwam het tribunaal te laat op gang. In maart 2008 overleed hij.

ZAKKEN RIJST

Over Cambodja zijn de eerste gegevens bekend uit de eerste eeuw na Chr. toen het een onderdeel was van het Khmerrijk. In het koninkrijk Angkor was sprake van boeddhisme en hindoeïsme wat wijst op Indiase en Chinese oorsprong van de bevolking. Zwak bestuur veroorzaakte veel interne en externe conflicten.

Als gevolg van de Europese expansiedrift had Frankrijk tot 1953 de touwtjes in handen in Indo-China. Frankrijk verloor echter de strijd met het Vietnamese bevrijdingsleger en gaf alle macht uit handen. Cambodja werd zelfstandig onder koning Sihanouk. Maar in het buurland Vietnam werd in het zuiden (ondanks beloften voor een referendum) een dictatuur gevestigd. Daartegen ontstond veel verzet dat weer werd ondersteund door het Noord-Vietnamese bevrijdingsleger. De Amerikanen raakten betrokken bij de strijd, niet in de laatste plaats om het gehele gebied te 'herschepenen' vanuit hun anticommunistische sentimenten. Sihanouk liet intussen oogluikend Noord-Vietnamese soldaten door Cambodja naar Zuid-Vietnam reizen wat hem en zijn land duur te staan kwam. In 1970 greep generaal Lon Nol,

met hulp van de VS de macht. Vele zaken rijst van de VS hielden zijn regering in het zadel.

Als onderdeel van de 'hulp' aan Zuid-Vietnam werden tussen 1964 en 1975 door de VS bomtapijten gelegd in Zuidoost Azië: 2.756.941 ton bommen werd gedropt op 113.716 locaties. Juist in Cambodja werd zeer kwistig gestrooid. Hier kwamen tussen 300.000 en 600.000 burgers om, waardoor de anti-Amerikaanse gevoelens hoog opliepen. Deze gevoelens van haat jegens Vietnam waren een goede voedingbodem voor de communistische groepering de 'Rode Khmer' om Lon Nol tijdens de burgeroorlog weg te sturen en in 1975 na een hevig Amerikaans bombardement het heft over te nemen.

RODE KHMER

De naamloze leiding van de Rode Khmer bestond uit jonge Cambodjanen die tijdens hun studie in Parijs de communistische ideologie overnamen. Ook door de invloed van Vietnamese en Chinese politieke partijen en anti-Franse gevoelens richtten ze in 1953 een verboden communistische beweging op in hun vaderland. Pol Pot (geboren als Saloth Sar), leider van de partij, zette kort na de machts-overname enorme evacuatie van stedelingen naar het platteland in gang. Honger, ziekte, onvoldoende behuizing en vermoeidheid eisten tijdens de evacuatie veel slachtoffers.

Het was het begin van het grote programma van veranderingen met een simpele ideologie: "evacueer steden, sluit markten, stop valuta, laat monniken werken, executeer het oude rotte bewind, richt collectieven op, gooi de Vietnamezen eruit, bewaak de grenzen."

Volgens overlevenden is er nog geen consensus over de vraag waarom Phnom

Penh, de hoofdstad, werd geëvacueerd. Angst voor de VS? Kapot maken van het CIA-netwerk? Controle op de stedelingen? Versterking van de noodlijdende voedselindustrie? Of gewoon wraak?

Geschiedenisboeken melden dat twee miljoen mensen naar het platteland moesten om te werken op de velden. Levend in grote communes raakten zij vele vrijheden kwijt. Samenscholingen of enige vorm van protest werden zonder pardon wreed afgestraft. Deportaties naar gevangenis (voormalige gemeenschapsruimten, winkels, kerken of schoolgebouwen, zoals de beruchte S-21 gevangenis onder commandant Duch) eindigden vaak na zware martelingen in massagraven. Vluchtelingen uit de communes die hulp zochten in Vietnam of Thailand werden in die landen ook slecht behandeld.

Eind 1977 onttaarde een conflict met Vietnam weer in een oorlog waar velen omkwamen. Na een Vietnamese inval vluchtte de Rode Khmer tot in Thailand,

Foto: Noud

zij als voorbeeld. Maar de ideeën over nivellering en het anticorruptie beleid moeten het afleggen tegen de wijze waarop het werd afgedwongen. Mensen moesten te hard werken zonder genoeg voedsel. Kinderen werden onderworpen aan heropvoeding en meedogenloos behandeld, deportaties en moorden waren aan de orde van de dag. Later was er ook sprake van etnische zuiveringen van minderheden zoals de Cham en de Krom.

GETUIGENISSEN

Al in 1977 gingen in het Westen geruchten rond over de mensonterende toestanden onder het Rode Khmer bewind. In die tijd van de antioorlogsbeweging (protest tegen de Vietnamoorlog van de VS) werden de berichten gezien als anti-communistische propaganda. Het ontkennen van de VS-bombardementen en verspreiden van gekleurde onwaarheden gaf daar alle reden toe. Toen er in 1978 veel Westerse delegaties, vooral van communistische signatuur, uit Zweden, Noorwegen, Joegoslavië, België, Italië en de VS zelf een bezoek aan Cambodja brachten, zagen ze alleen tevreden en goed gevoede boeren en lege steden. En alles werd ontkend. Waarschijnlijk waren de locatie en de waargenomen mensen speciaal uitgezocht.

Doordat alle intellectuelen of journalisten in die tijd verdwenen waren, was er geen lokale berichtgeving, later werden kritischer delegaties niet toegelaten. Een indicatie? De schok in het Westen door de film over de journalist Dith Pran was begrijpelijk, de twijfel en schuldgevoelens bij delegatieleden nu ook. Er werd veel over geschreven, pro en contra. Zo gaven Jean-Paul Sartre en Joris Ivens hun engagement aan de Rode Khmer prijs in tegenstelling tot Noam Chomsky die nog heel lang partij voor ze koos.

Over de zin van tribunalen wordt verschillend gedacht. De een noemt het historische belang: de geschiedschrijving en de collectieve verwerking is uiterst belangrijk, de ander maant tot voorzichtigheid bij de speurtocht naar de waarheid, bewijsmateriaal is niet altijd te vinden, en als dit onverhoeds tot vrijspraak leidt kan dit meer trauma's veroorzaken. Van andere tribunalen leert men. Processen wekken vaak enorme verwachtingen en richten zich veelal alleen tegen het individu, terwijl het brede perspectief, de samenhang, het waarom, minstens zo belangrijk zijn.

MASSAGRAF IN CHOEUING EK, DE ZGN KILLING FIELDS. HIER ZIJN MEER DAN 9000 LICHAMEN GEVONDEN. VOORNAMELIJK VOORMALIGE GEVANGENEN VAN DE TUOL SLENG GEVANGENIS.

Na tien jaar onderhandelen tussen de VN en de huidige premier Hun Sen zijn procedures en samenstelling van de rechtbank afgesproken en in 2006 zijn de eerste rechters benoemd. Volgens mensenrechtenorganisaties willen de Cambodjanen een eerlijk en transparant proces. Pas dan kan een volk vergeven.

Tijdens het proces kunnen aardig wat landen in diskrediet worden gebracht. In verschillende fases boden ze de Rode Khmer hulp. Genoemd worden de VS, China, en de ASEAN-landen.

HET TRIBUNAAL

Het proces tegen de leiders van de Rode Khmer dat in 2009 begon wordt ondersteund door een uitgebreide website, gesponsord door het Documentatiecentrum van Cambodja, een universiteit uit Chicago en het Holocaust Museum uit de VS. De 27 rechters komen uit de hele wereld en uit Cambodja, de kosten van het tribunaal worden geschat op 170 miljoen dollar.

In verschillende dorpen worden honderden persoonlijke getuigenissen opgetekend om tot gemeenschappelijke aanklachten te komen. Tussen 2009 en 2011 zijn er tien van zulke fora gehouden.

De aangeklaagden zijn in groepen verdeeld. In *Case 001*, is Duch (de gevreesde gevangenisbaas van S-21), in 2010 schuldig bevonden aan de moord op rond 14.000 mensen. De slachtoffers waren echter niet tevreden met de straf (een geschreven bekentenis) en eisen een collectieve herstelbetaling, zoals medische zorg of onderwijs. Helaas kan het hof dit niet afdwingen wegens gebrek aan middelen.

Eind juli begon het proces *Case 002*, waarin vier ministers en de president tussen 1975 en 1979 aangeklaagd zijn.

CAMBODJA HEEFT HET MET SCHEDELS GEVULDE MONUMENT NABIJ CHOEUING EK, DE ZOGENAAMDE 'KILLING FIELDS' HERSTELD. DIT WAS DE PLEK WAAR TEN TIJDE VAN HET RODE KHMER-REGIME GEVANGENEN, DIE EERDER WAREN GEMARTELD IN DE GEVANGENIS, WERDEN VERMOORD.

waar ze zich herstelden en tot 1999 een rebellen groep vormden. In 1979 werden Pol Pot en Leng Sary (Minister van Buitenlandse Zaken) door een revolutionair tribunaal bij verstek veroordeeld tot de doodstraf. Weer volgden burgeroorlogen die eindigden na de overgave van de laatste rebellen. Na een interim-bestuur van de VN werden in 1993 verkiezingen gehouden. In 1998 overleed Pol Pot, mogelijk nam het volk het recht in eigen handen.

Overlevers beschouwen de werken die tijdens het bewind tot stand zijn gebracht soms als positief voor de maatschappij. De irrigatiecomplexen en dijken noemen

Hierbij verdedigen twee Nederlandse advocaten de oud-premier Nuon Chea ('broeder nummer 2'). Advocaat Victor Koppen maakt zich zorgen over de bemoeienissen van de huidige regering met het proces. (Velen van hen waren vroeger zelf ook Khmer-leden). Onderzoeksaanvragen worden genegeerd evenals verzoeken om getuigen op te roepen. Zijn cliënt zal waarschijnlijk gedeeltelijk schuld bekennen, omdat de ontstane honger bij de bevolking volgens hem een gevolg van onbedoelde fouten in het systeem was en zeker niet opzettelijk veroorzaakt.

Van *Case 003* en *Case 004* is nu al bekend dat er geen (goed) vooronderzoek werd gedaan door tegenwerking van de huidige premier Hun Sen en stevige corruptie van medewerkers. De verdediging zal waarschijnlijk gaan aanvoeren dat de beklagden geen informatie hadden over de martelingen en moorden in het land. Juiste cijfers over doden en geboortes ontbreken en maken de beschuldiging over massamoord zwak.

Algemeen wordt verwacht dat het proces nog twee jaar zal duren, en het is de vraag of de grijze beklagden van 80 jaar en ouder dit zullen overleven.

Is dat dan geldverspilling geweest of het rechtzetten van de geschiedenis?

SLECHTE VREDE IS BETER DAN WELKE OORLOG OOK...

Volgens de laatste informatie is Cambodja net zo corrupt als vroeger, er heerst armoede, er is geen rechtssysteem, het verschil tussen arm en rijk is gigantisch, de huidige premier is onafgebroken aan de macht sinds 1985 en onderdrukt de oppositie door hun leider gevangen te nemen, terwijl niemand vertrouwen heeft in de oppositie. Maar de bevolking die snel groeit, vindt een slechte vrede beter dan welke oorlog dan ook...

Een wrang feit is het profijt voor de toeristenindustrie. Rijen buitenlanders staan voor het museum in de voormalige S-21 gevangenis en de massagraven trekken veel bekijks naast de belangstelling voor de oude tempels van Ankor. Alleen het conflict met Thailand over een tempelcomplex op de grens is wat lastig. Ach, daar komen de Cambodjanen ook wel overheen.

Anke Polak

Bronnen o.a.:

www.cambodiatribunal.org, MO.be, Wikipedia, Peter Fröberg Idling, *De glimlach van Pol Pot*.

Julian Assange, Daniel Ellsberg, Bradley Manning

Als de VS na Zweden ook om de uitlevering van Julian Assange vragen kunnen de Amerikanen daarmee hun hand overspelen. Behalve een onaangenaam verlopend politiek proces is er een reëel risico dat Assange niet veroordeeld zal worden voor het publiceren van staatsgeheimen via WikiLeaks. Of er zou in de States sinds de geruchtmakende uitspraak in de zaak van de *Pentagon Papers* (1971) op het vlak van de vrijheid van meningsuiting iets grondig veranderd moeten zijn. Daniel Ellsberg, adviseur van de nationale veiligheidsraad onder president Nixon, besloot destijds uit gewetenswroeging om topgeheime informatie over de oorlog in Vietnam naar buiten te brengen. Eerst via senatoren, maar toen die niet in actie kwamen, via de *New York Times* en andere grote dagbladen. Het verbod op verdere publicatie van staatsgeheimen dat de regering de Times liet opleggen werd na drie maanden door het *Supreme Court* opgeheven. Zes van de negen rechters stelden in een historische uitspraak, dat de pers ongeacht de bron vrij moest zijn om te publiceren. Hoezo zou dat niet tevens voor Wikileaks gelden? De pers, zo verwoordde een van de rechters ten overvloede, is bedoeld om de bestuurden te dienen, niet de bestuurders.

Werden de media aldus vrijgesproken, niet Ellsberg. De rechtszaak tegen hem werd nog vóór de *grand jury* zich kon uitspreken door de rechter gestaakt (*mistrial*). Een gevolg van tijdens het proces aan het licht gekomen machinaties door het 'Watergate-team', dat behalve de beruchte af luisterpraktijken op instigatie van Nixon bij de psychiater van Ellsberg had ingebroken in de hoop hem zwart te kunnen maken. Bovendien was de rechter benaderd met het aanbod directeur van de FBI te worden bij een voor de regering gunstig vonnis. Deze hield echter de rug recht en oordeelde dat de regering een eerlijk proces onmogelijk had gemaakt. Het intrekken van de aanklachten werd door de vredesbeweging gevierd als overwinning. Maar daarmee bleef helaas de principiële vraag onbeantwoord, of klokkenluiders in hun recht staan als zij informatie lekken die zij voor hun geweten niet kunnen verantwoorden.

Precies deze vraag zal opnieuw spelen bij de berechting van Bradley Manning, de militaire analist die vastzit op beschuldiging de bron te zijn van vele Wikileaks-onthullingen. Dat Manning vanuit een soortgelijke gewetenswroeging als Ellsberg handelde blijkt uit zijn recentelijk gepubliceerde chatsessies met de blogger die Manning bij justitie aangaf. Zo wijst Manning op een interview met Elie Wiesel (Nobelprijs voor de Vrede 1986) waarin deze oproept: "Unmask evil. Name it when it is and where it is. And don't give evil a second chance". Hoe de publieke opinie in de VS wordt rijp gemaakt voor een veroordeling blijkt uit de uitspraak van een republikeins congreslid dat Manning de doodstraf verdient als hij inderdaad het lek van de documenten is. Reden temeer voor antimilitaristen om Bradley Manning en de wereld te laten weten dat wij achter hem staan.

Boudewijn Chorus

Steun de verdediging van Manning:
www.bradleymanning.org

Een schemergebied in het oorlogsrecht

Het internationaal oorlogsrecht regelt in de Conventie van Genève allerlei zaken over wat wel en niet is toegestaan in het geval van een internationaal conflict. Maar er blijft nog een groot grijs gebied over als er sprake is van terrorisme of het gericht doden van bepaalde kopstukken, zonder dat er sprake is van oorlog. In dat geval geldt het normale recht. Een recent voorbeeld is de jacht op en het doden van Osama bin Laden. De VS zijn niet in oorlog met Pakistan, dus het oorlogsrecht geldt dan niet, maar de leider van al-Qaida die zich daar schuil houdt, wordt zonder enige vorm van proces vermoord (*targetted killing*). Anderzijds waren de VS in oorlog met Irak, maar Saddam Hoessein kreeg in zijn geval wél een proces. Wat de waarde van een dergelijk proces is, blijft overigens de vraag.

Het oorlogsrecht geldt vooral voor gewapende conflicten tussen landen of tussen partijen in een land. Maar er zijn genoeg conflicten die niet onder deze twee categorieën vallen. Het conflict tussen Israël en de Palestijnen is daar een voorbeeld van. Israël heeft in 2000 verklaard dat hun strijd buiten de genoemde categorieën valt. Het Israëliisch hooggerechtshof bleef daar in 2006 heel vaag over: aanslagen [door het Israëliische leger – red. VM] op Palestijnen zijn in beginsel niet geoorloofd, behalve in bijzondere gevallen.

TERREURAANSLAGEN

De aanslag op de Twin Towers was voor de VS het sein om het voorbeeld van Israël te volgen en daarmee begon de strijd tegen het terrorisme. Zij gaven als reden op dat ze een *war on terror* voerden en riepen zich daarbij op de resoluties 1368 en 1373 van de Verenigde Naties. Daarin staat onder meer dat de lidstaten opgeroepen worden om alle noodzakelijke stappen te ondernemen in reactie op de terreuraanslagen van 11 september 2001 en alle vormen van terrorisme te bestrijden. Amerika verklaarde zich dus in oorlog te zijn met al-Qaida.

Dit schemergebied, waarin het niet

duidelijk is welk rechtsregime geldig is, geeft ook andere landen een vrijbrief voor gerichte aanslagen. De FARC wordt door Colombia uitgedund en hetzelfde doet Rusland met Tsjetsjeense rebellen.

Het wordt hoog tijd dat er meer duidelijkheid komt in het oorlogsrecht. Maar het is de vraag of dat helpt. Wetten en verdragen opstellen kan de internationale gemeenschap wel, maar handhaven is een ander verhaal. We hebben het Internationaal Strafhof in Den Haag, maar uitgerekend de VS en Israël hebben het niet erkend. Een aanklacht bij een rechtbank in de VS heeft ook geen zin, want de *war on terror* is door het Congres goedgekeurd en daardoor rechtmatig verklaard.

Toch zijn er nog wel kleine lichtpuntjes. Bekentenissen afdwingen met *waterboarding* of het zonder proces gevangen houden van verdachten zoals in Guantánamo Bay worden in de publieke opinie en daarmee in de ook politiek niet meer geaccepteerd. Het kan echter nog lang duren voordat dit op een of ande-

SCHEVENINGSE GEVANGENIS WAARAAN
EEN APARTE VLEUGEL VOOR
OORLOGSMISDADIGERS GEBOUWD IS

re manier juridisch is uitgeplozen.

Al met al wordt deze lacune in het internationaal recht als onrechtvaardig ervaren. Grondbeginselen zoals: iedereen is voor het recht gelijk, ieder heeft recht op een eerlijk proces en is onschuldig totdat het tegendeel is bewezen, worden met voeten getreden. Landen die nog wel eens met het vingertje naar anderen wijzen worden er niet geloofwaardiger door.

Internationaal recht juristen bespreken en onderzoeken dit nieuwe probleem volop.

Benno Houweling

Literatuur:

Gill and Fleck, *Handbook of the international law of military operations* (2011)

Geert-Jan Knoops, *Bluffpoker. De duistere wereld van het internationaal recht* (2011)

Israël nog net geen lid van

In februari 2005 bezocht Jaap de Hoop Scheffer als eerste secretaris-generaal van de NAVO Israël. De maand daarop hielden Israël en de NAVO hun eerste gezamenlijke marineoefening in de Rode Zee. Dit past in de algemene trend van een steeds meer wereldwijd opererende NAVO, met het *Partnership for Peace* voor Oost-Europese landen en het *Istanbul Cooperation Initiative* voor de landen rond de Middellandse Zee.

De band tussen Israël en de NAVO is echter wel heel innig, en hij wordt steeds inniger. Er zijn zelfs mensen die hopen dat Israël volledig lid van de NAVO zal worden, maar het is onwaarschijnlijk dat dit ooit gebeurt. De meeste NAVO-landen voelen er niets voor om via de verdragsorganisatie verplicht te worden Israël bij te staan als het zou worden aangevallen. Niet alleen omdat ze dan in een onwenselijke oorlog terecht kunnen komen, maar ook omdat het relaties met Arabische staten zou vertroebelen, en dat is niet goed voor de olietoevoer.

Het charmeoffensief van de NAVO naar de landen rond de Middellandse Zee begon in 1994 met de *Mediterranean Dialogue*, waarmee Egypte, Israël, Jordanië, Marokko, Mauritanië, Algerije en Tunesië werden betrokken in het NAVO-veiligheidsbeleid. De Dialogue werd echter geen doorslaand succes, en werd in 2004 – na 9/11 – opgevolgd door het Istanbul Cooperation Initiative. Dit raamwerk voorziet in multilaterale samenwerking bij terrorismebestrijding en het tegengaan van de verspreiding van massavernietigingswapens. Het Initiative voorziet ook in de hervorming van strijdkrachten in de regio en de verbetering van de mogelijkheid tot gezamenlijk optreden.

De speciale positie van Israël blijkt onder meer uit het feit dat het in 2006 – vlak na de oorlog met Libanon – als eerste land een *Individueel Samenwerkingsprogramma* met de NAVO overeen kwam, waarmee een permanente strategische dialoog werd gestart over onder meer terrorisme, het delen van informatie van de inlichtingendiensten, nucleaire proliferatie, wapenaankopen en logistiek. Daarmee kreeg Israël toegang tot het

11 JANUARI 2009. SECRETARIS-GENERAAL VAN DE NAVO JAAP DE HOOP SCHEFFER OP BEZOEK BIJ EERSTE MINISTER VAN ISRAËL EHUD OLMERT

computer- en inlichtingennetwerk van de NAVO. Om de ratificatie van deze overeenkomst te vieren ging De Hoop Scheffer in 2009 opnieuw op bezoek in Israël midden in de Gaza-oorlog.

NAVO-CODES

Een gezamenlijk militair aankoopbeleid kan zeer winstgevend zijn voor de Europese defensie-industrie. Defensiebedrijven staan te trappelen om te profiteren van wat eufemistisch genoemd wordt “Israëls unieke militaire ervaring.” Israëls wapens zijn *used-in-combat* en een betere aanpak kunnen wapensystemen nauwelijks krijgen. Ze zijn zogezegd grondig doorgetest in echte gevechtssituaties. Voor verdere samenwerking is ook erg handig dat Israël onlangs de NAVO-codes is gaan gebruiken. Deze zijn gebaseerd op een 13-cijferig codesysteem dat

binnen de NAVO wordt gebruikt voor inventarisatie van al zijn materieel, van complete wapens tot reserveonderdelen en computersystemen. Dit is buitengewoon praktisch voor de wapenhandel tussen Israël en de NAVO-landen en opent de poort naar nog nauwere defensiesamenwerking en het gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe wapens.

De NAVO beschouwt Israël als een nuttige bondgenoot tegen Iran en het Islamitisch terrorisme. Israël maakt inmiddels deel uit van het gezamenlijke maritieme controlesysteem van de NAVO en neemt deel aan NAVO-patrouilles in de Middellandse Zee. Ambtenaren van het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken deden mee aan de discussie over het nieuwe strategisch concept van de NAVO.

Mogelijkheden voor verdere samen-

AMSTERDAMSE ARBEIDERS BETOGEN VOOR HERMAN GROENENDAAL, JUNI 1921

Een bericht uit andere tijden

werking zijn er onder meer bij de ontwikkeling van een nieuwe antiterrorismedoctrine, inclusief cyberterrorisme, een betrekkelijk nieuw terrein voor de NAVO. Onder het FP7¹ financieringsprogramma van de EU neemt Israël deel in een programma voor 'binnenlandse veiligheid' waarvoor 3,6 miljoen euro onderzoeksgeld is uitgetrokken, dat grotendeels naar de defensie-industrie gaat. Met Europees belastinggeld wordt zo de Israëlische ervaring in het onderdrukken van Palestijns verzet bruikbaar gemaakt voor Europese controlestrategieën. In Nederland nemen TNO en multiculti-instituut Forum deel aan dit programma.

Wendela de Vries

¹ Het zevende kaderprogramma (Framework Programme) van de EU bundelt initiatieven van onderzoek, onderwijs en vernieuwing (cordis.europa.eu/fp7)

Aanleiding voor dit historisch bericht is het verhaal dat Stephan Kraan vertelde op de Pinksterdagen in Appelscha. Met de film *Diensweigeraars achter tralies* trok hij door Nederland. Hierin was de openingsscene over een man die voor de gevangenispoort in de houding staat en het *Herman Groenendaal lied* aanheft, iets dat voor veel mannen de normaalste zaak van de wereld was. De slotregel van het lied van de moeder van een dienstweigeraar voor de poort luidt: "Jongen 'k zie je liever daar/dan als moordenaar". De film werd vaak door de Friese omroep uitgezonden, en zolang dienstweigeraars of antimilitaristen zingen, zolang zal het Herman Groenendaalse lied klinken. Maar wie was deze Herman?

Negentig jaar geleden was de affaire Groenendaal op zijn hoogtepunt, een jaar voordat ook de antimilitaristische

pinkstermobilisaties blijvend voor onrust zouden zorgen. Wie was deze man en waarom mag deze affaire niet vergeten worden?

ANARCHIST

Hermanus Johannes Groenendaal werd in Haarlem geboren op 1 juni 1901, het jaar waarin het kabinet Pierson-Goeman Borgesius de algemene dienstplicht invoerde. Hij was een overtuigd anarchist, ging een vrij huwelijk aan met Carolina Donker en was lid van de radicale geheelonthoudersbeweging het *Vrije Jeugd Verbond* en de *Internationale Anti Militaristische Vereniging* (IAMV) opgericht in 1907. Toen hij de dienstplichtige leeftijd bereikte, zaten in het bestuur Albert de Jong, die ook een belangrijke rol zou spelen als anarchosyndicalist en Bart de Ligt, die tijdens de Eerste Wereldoorlog zijn sporen had verdiend met het beruchte

Dienstweigeringmanifest van 1915. Mede dankzij zijn activiteit was het traditie dat anarchisten dienst weigerden en ook Groenendaal zou dit besluit nemen. De standaardstraf voor dienstweigering was na de actie van De Ligt tien maanden eenzame opsluiting en een behandeling, soms met dodelijke afloop als gevolg van het regime zelf en de medische verwaarlozing. Toen Groenendaal besloot zijn daad te stellen was er in ieder geval één sterfgeval bekend: Jan Roos, die zou zijn overleden met de woorden “ze hebben mij vermoord” op de lippen.

Groenendaal wilde de massa mobiliseren om tegen de dienstplicht en het leger te protesteren en volgens documenten was hij daarin redelijk goed geslaagd. In 1919 moest hij voor zijn lichter opkomen en liet zich terechtstaan wegens dienstweigering. Daarom werd hij – na de afwijzing van hoger beroep – in 1921 opgesloten in de bijzondere strafgevangenis in Scheveningen, het provoosthuis van de militaire genie. Cellen uit die tijd kan men overigens nog bezichtigen, omdat ze de kamers werden van het ‘Oranjestad’-hotel.

Hij begon een hongerstaking tegen zijn behandeling en kreeg door deze actie gehoor in de anarchistische en syndicalistische pers. Toen bekend werd dat men tot dwangvoeding overging (een soort foltering) ging het IAMV tot mobilisatie over. Op 25 juni 1921 werd een massale demonstratie georganiseerd naar de minister van oorlog Pop; men eiste de vrijlating van Groenendaal. Voor de spontane demonstratie was geen vergunning aangevraagd en de politie trad met massale charges te paard op tegen de duizenden personen die zich aansloten. De Jong en De Ligt raakten gewond, werden gearresteerd, berecht volgens de toenmalige ‘revolutiewetten’ en veroordeeld tot enige weken gevangenisstraf.

De onrust tegen de politie en het militarisme nam hierop zulke proporties aan dat er kansen waren voor massale werkstakingen, waartoe De Ligt had opgeroepen. Vakbond NAS (het radicalere oudere broertje van het NVV) sloot zich in ieder geval aan bij de eis voor vrijlating van Groenendaal en andere antimilitaristische arrestanten. Misschien zou het ook tot stakingen zijn gekomen als niet op 7 november 1921 een bom ontploft was voor de woning van majoor Verspyck (lid van de krijgsraad), een aanslag die was uitgevoerd door Kooyman, Van der Linde en De Haas. Dit was direct aanleiding voor de geweldloze Groenendaal om zijn hongerstaking te beëindigen.

Toch kreeg Herman Groenendaal met zijn actie bij de ambtelijke molens enig gehoor. In 1923 kwam er een einde aan het regime van eenzame opsluiting en werden dienstweigeraars in de ‘oude mannengang’ geplaatst.

DIENTSWEIGERINGWET

Een ‘dienstweigeringwet’ werd ingediend en op 23 juli 1923 afgekondigd. Toch werden er nog steeds dienstweigeraars ingesloten, de een weigerde te verschijnen voor een erkenningscommissie, de ander wegens twijfel aan het gewetensbezwaaar, omdat hun motieven politiek waren. Zo moest de theosoof Cor Inja zitten omdat er geen vervangende tewerkstelling was en werd in 1929 de dood gemeld van Johan Jurriaans, die niet kwam opdagen op herhaling waarna hij werd gearresteerd en zes maanden moest zitten ondanks fysieke klachten. Na vier maanden overleed hij.

Jan Bervoets

GEWELDLOOSHEID VOOR BEGINNERS

Dit is het achtste stukje in onze serie over geweldloosheid die in de eerste plaats bedoeld is voor mensen die daar nog niet zoveel van weten of er zelfs wat vreemd tegenaan kijken. Alle stukjes zijn geschreven door Hans Feddema en eerder verschenen in het boekje ‘Beter Geweldloos’, een uitgave van het Platform Vredescultuur (www.vredescultuur.nl). Het boekje is ook te downloaden via: www.vredesmuseum.nl/download/inhoud.php

Geweldloze defensie

Deze vorm van geweldloosheid was in zwang tijdens de Koude Oorlog en wel onder de term Sociale Verdediging. Men vreesde dat landen onder de voet gelopen zouden worden door het gevreesde Sovjetleger en wilde de bevolking weerbaar maken voor een dergelijke situatie. ‘Weerbaar’ betekent hier dat het de bezetter dan niet zou lukken om het volk te knechten of de democratie om zeep te helpen. Geweldloze defensie is dus gericht op het behoud van structuren van gerechtigheid, democratie, duurzaamheid en vrede op basis van vreedzame middelen en methoden.

Ook na de Koude Oorlog is het van belang die structuren van werkelijke democratie te verdedigen en te versterken. Geweldloze defensie krijgt tegenwoordig gestalte door het uitzenden van burgervredesteams. Dat zijn groepen vredeswerkers die op plaatsen waar de democratie in gevaar is, gaan helpen om de rechtsstaat te beschermen of weer op te bouwen. Dit gebeurt op verzoek van de plaatselijke bevolking.

Heel bekend zijn de internationale waarnemers bij verkiezingen. Er zijn ook teams die mensenrechtenactivisten begeleiden om hen te beschermen tegen aanvallen. Andere burgervredesteams helpen bij de wederopbouw van de samenleving na een geweldsuitbarsting. Geweldloze defensie in de vorm van burgervredesteams verdient meer erkenning van de overheid dan tot nog toe in Nederland het geval is.

Bahrein huurt Pakistanen om oppositie te onderdrukken

Toen de Arabische lente in maart oversloeg naar Bahrein zette dat land zonder pardon het leger in om het protest de kop in te drukken. Door Nederland geleverde pantservoertuigen speelden daarbij een belangrijke rol. Toen dat niet hielp, riep de emir om hulp bij grote buur Saoedi-Arabië, die vervolgens een colonne tanks en duizend soldaten stuurde over de weg die Bahrein met het vasteland verbindt. Ook de Verenigde Arabische Emiraten leverden 500 agenten. Sjiiitische oppositieleiden zijn inmiddels tot levenslange celstraffen veroordeeld; zelfs artsen die gewonde demonstranten verpleegden werden gearresteerd. Inmiddels lijkt de oppositiebeweging vrijwel lamgeslagen en heeft de regering de touwtjes weer volledig in handen. Voor zolang als het duurt, want al jaren voelt de sjiiitische meerderheid zich onderdrukt door de heersende soennitische minderheid. Om bij een volgende gelegenheid voldoende personeel achter

de hand te hebben heeft Bahrein afgelopen zomer drieduizend Pakistanen gerekruteerd die de veiligheidstroepen moeten assisteren bij het onderdrukken van protesten. De aanwezigheid van Pakistanen in de Arabische wereld is overigens niet nieuw. Veel van de olielanden hebben voldoende geld voor grootschalige wapenaankopen, maar vaak een gebrek aan gekwalificeerd personeel. Al meer dan dertig jaar vliegen Pakistanen voor de Saoedische luchtmacht. Hoewel het leger de ruggegraat vormt van de Pakistaanse samenleving zijn de salarissen in Bahrein vele malen hoger en is een uitstap naar het buitenland dus aantrekkelijk. Bovendien is het soldatenleven in Pakistan stukken riskanter, met vrijwel dagelijks bomaanslagen en de kans op inzet in het gevaarlijke noordwestelijke grensgebied met Afghanistan.

(‘Pakistan extends influence in Gulf states’, UPI, 22 augustus 2011)

Italiaanse gevechtshelikopters voor oorlog tegen Koerden

De afgelopen maanden is de strijd tegen Koerdische rebellen in alle hevigheid opgevlamd. De Iraanse luchtmacht heeft Iraanse Koerden van de PJAK op het grondgebied van Irak aangevallen, terwijl Turkije half augustus met artillerie en F-16 gevechtsvliegtuigen PKK-bases onder vuur heeft genomen. Volgens berichten zouden eind augustus meer dan honderd strijders zijn gedood. Ook zijn burgers bij de bombardementen omgekomen. De militaire aanvallen waren een reactie op de dood van negen Turkse soldaten die in een hinderlaag van de PKK gelopen waren.

Eind 2010 sloot de Turkse krijgsmacht een contract met het Italiaanse Finmeccanica voor de gezamenlijke bouw van zestig gevechtshelikopters van het type Mangusta. Negen ervan worden vanaf 2012 door Finmeccanica aan Turkije geleverd, de overige 51 worden met Itali-

aanse hulp in Turkije worden gebouwd. Het eerste prototype dat in Turkije wordt gebouwd maakte half augustus zijn eerste vlucht.

De aankoop van de Mangusta is door Turkije altijd in het licht van hun oorlog tegen de PKK geplaatst. Hoewel de PKK door de EU als terroristische organisatie is gebrandmerkt, verbieden Europese wapenexportrichtlijnen eveneens dat wapens worden geleverd als het risico van gebruik in een conflict aanzienlijk is. Daar heeft Italië zich klaarblijkelijk weinig van aangetrokken.

(Gareth Jennings, ‘Turkish-built T129 makes maiden flight’, Jane’s Defence Weekly, 24 augustus 2011; Lale Sariibrahimoglu, ‘Turkish F-16s, artillery target PKK in north Iraq’, Jane’s Defence Weekly, 24 augustus 2011; Alexander Christie-Miller, ‘Turkish bombing campaign against PKK signals shift in strategy’, Christian Science Monitor, 23 augustus 2011)

Beveiligingsbedrijf verhandelt gegevens ‘terreurverdachten’

Tien jaar na de aanslagen van 11 september zijn terreurbestrijding en binnenlandse veiligheid de nieuwe melkkoeien van de wapenindustrie geworden. Het Amerikaanse Regulatory DataCorp is een specialist op het gebied van informatie over groepen en personen die in verband worden gebracht met terrorisme en andere veiligheidsrisico’s. Het bedrijf beweert een database te onderhouden met gegevens van ruim een miljoen personen die een potentieel terreurgevaar zouden zijn. Zowel overheden als private partijen kunnen op maat gesneden profielen van groepen personen kopen, al dan niet met dagelijkse updates.

(‘Firm holds 1 million on anti-terror list’, UPI, 3 augustus 2011)

Nigeriaanse vervolgorde voor TP Marine

Na een succesvolle eerste order in 2009 voor twintig catamarans (zie Springstof, Vredesmagazine 2/2010) heeft scheepsbouwer TP Marine een nieuwe opdracht binnen van de Nigeriaanse marine. Het bedrijf dat inmiddels van IJmuiden naar Wieringerwerf is verhuisd, gaat nu in de haven van Lagos een werf bouwen, zodat de marine in de eigen behoeften kan voorzien. Verder zal het zes Nigeriaanse patrouilleschepen moderniseren.

De Nederlandse regering heeft tot nu toe geen moeite met deze orders, mede omdat de Nigeriaanse marine de schepen zegt te gebruiken om de veiligheid van olie-installaties zoals die van Shell te garanderen. Wikileaks liet eerder al zien hoe het Brits-Nederlandse olieconcern diep in de Nigeriaanse overheid geworteld is. Voor Den Haag wegen die belangen kennelijk zwaarder dan de voortdurende mensenrechtenschendingen en milieuproblemen in de Nigerdelta.

(Mark Akkerman, ‘Dutch firm joins forces with Nigerian navy’, 16 juli 2011, <http://stopwapenhandel.org/node/1194>)

1 juli 2011 Slavernijherdenking in Amsterdam

De slavernij maakt deel uit van de Nederlandse identiteit.

Met sporen in de monumenten uit de Gouden Eeuw, in de rijkdelen in het Caraïbisch gebied, hier levende bevolkingsgroepen uit Ghana en Suriname.

Een zwarte bladzijde die wit Nederland liever vergeet.

Alsof het ons niet aangaat.

Als daders laten we het herdenken aan de slachtoffers over, aan hun verdriet, hun woede, hun waardigheid.

Alsof er geen schaamte en berouw zou moeten zijn, geen lessen te trekken voor het omgaan met anderen, voor een visie op anderen vanuit een hautain eigen gewin.

Alsof het ons niet aangaat.

Tekst: Jan Schaake. Foto's: Joop Blom

Abonnee worden

VredesMagazine wordt gratis toegezonden aan leden van het HVP, Pais en ook aan donateurs van Stop de Wapenwedloop en VD AMOK. Als u VredesMagazine regelmatig op uw deurmat wilt vinden kunt u dus lid of donateur worden van één of meer van deze organisaties. Zie de beschrijvingen op deze pagina. Een abonnement zonder ergens lid of donateur van te worden is ook mogelijk via opgave aan: VredesMagazine, Vlamingstraat 82, 2611 LA Delft of naar info@vredesmagazine.nl

Proefabonnement

Geef een jaarabonnement cadeau voor **10 euro** (wordt niet automatisch verlengd)

De acceptgiro kan verzonden worden naar:

naam:

adres:

postcode/plaats:

VredesMagazine kan verzonden worden naar:

naam:

adres:

postcode/plaats:

Opsturen naar VredesMagazine, Vlamingstraat 82, 2611 LA Delft of naar info@vredesmagazine.nl

Het Vredesmagazine en zijn organisaties

WILPF- WOMEN'S INTERNATIONAL LEAGUE FOR PEACE AND FREEDOM

Obrechtstraat 43, 3572 EC Utrecht
Telefoon 023-5252201 / 030-2321745,
e-mail: info@wilpf.nl

Op de website wilpf.nl wordt momenteel onder meer aandacht besteed aan het zomernummer van de WILPF Nieuwsbrief.

HAAGS VREDESPLATFORM

Secretariaat: Jan Bervoets, Valkenboskade 461,
2563 JC Den Haag (tel 070-3922102)
e-mail: jan.bervoets@casema.nl.
website www.haagsvredesplatform.nl.

Op de website van het Haags Vredesplatform staat een slotbericht van de Paasmars met foto's.

VD AMOK

Ons adres: Obrechtstraat 43
3572 EC Utrecht
030 8901341
www.vdamok.nl

VD AMOK is de voortzetting van de samenwerking tussen de Vereniging Dienstweigeraars (VD) en het Antimilitaristisch Onderzoekskolлекief (AMOK).

We doen onderzoek op het gebied van oorlog en vrede en leveren zo een bijdrage tot een radicale vredesbeweging in de vorm van berichtgeving en analyses. Voor VredesMagazine maken wij de onderzoeks dossiers.

Giften ter ondersteuning van ons documentatiecentrum en kantoor (waar ook Vredesmagazine wordt gemaakt) zijn welkom op giro 5567607 t.n.v. VD AMOK Utrecht.

PAIS

De vereniging Pais is de Nederlandse tak van War Resisters International. Onze wortels gaan terug tot 1921, de naam Pais is veel jonger en ontstaan na vele fusies.

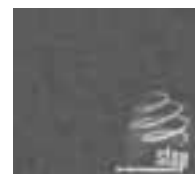

Pais staat voor het ideaal van een wereld zonder oorlog en voor een geweldloze, duurzame en rechtvaardige samenleving. We zijn daarvoor op vele manieren actief in Nederland en via de WRI in de hele wereld.

Wilt u lid worden, ons steunen of zelf meedoen, kijk dan op: www.vredesbeweging.nl of bel: 015-785.01.37.

STOP DE WAPENWEDLOOP

Stop de wapenwedloop is van oorsprong een "samenwerkingsverband", ontstaan bij de opkomst van de massabewegingen, zoals tegen de neutronenbom aan het eind van de jaren zeventig jaren en die tegen de plaatsing van kruisraketten, bijna 20 jaar geleden.

Het vraagstuk van de strijd tegen oorlog heeft vele facetten. Hoe oorlog bestreden moet worden, daarover zullen wel verschillende benaderingen blijven bestaan. Maar deze strijd moet wel plaatsvinden, en daartoe blijft een boven partijen en richtingen uitstijgende vredesbeweging een noodzaak.

HUMANISTISCH VREDESBERAAD

Postbus 235, 2300 AE Leiden, tel: 0648233329.
e-post: info@humanistischvredesberaad.nl
website: www.humanistischvredesberaad.nl

Noem ons uw journalist voor de vrede 2011! kijk voor details op onze website. 18 september: prijsuitreiking in Zoetermeer

10 jaar na 11 september 20 jaar na de Golfoorlog

Snelle interventie en de dorst naar olie • Drones en de strijd tegen het terrorisme • Ieder volk krijgt de rechtsstaat die het verdient • Amerikaanse ambities obstakel voor vrede in Afghanistan

11 september en de Nieuwe Wereld Orde

Er is het nodige geschreven over de symboliek van de doelen en de datum van de aanslagen van 11 september 2001. Met name de verwijzing naar 11 september 1973 is tamelijk populair: de datum waarop het Chileense leger met hulp van de CIA een einde maakte aan de regering van Salvador Allende. De betrokkenheid bij deze coup zou dan model staan voor de wijze waarop de Verenigde Staten andere delen van de wereld terroriseren. Vreemd genoeg zie je zelden een verwijzing naar 11 september 1941, de dag waarop de bouw van het Pentagon, het reusachtige Amerikaanse ministerie van defensie, werd begonnen, of naar 11 september 1990, de dag waarop Bush senior, aan de vooravond van de Golfoorlog, in een congres toespraak zijn ideeën over een Nieuwe Wereld Orde schetste. Een Nieuwe Wereld Orde die door het einde van de Koude Oorlog mogelijk en ook nodig was geworden en die haar vorm kreeg door de Golfoorlog.

Meestal hebben oorlogvoerende landen of coalities wel een bepaald idee over de wereldordering na afloop van het conflict. Zo waren ideeën over de Volkerenbond en de Verenigde Naties met hun centrale doelstelling, structuren en middelen, al min of meer ontwikkeld tijdens de Eerste respectievelijk de Tweede Wereldoorlog. Bij het einde van de Koude Oorlog lag een dergelijke blauwdruk gereed voor een Nieuwe Wereld Orde, maar dit keer niet van de zelfverklaarde winnaar. Het Westen heeft kennelijk nooit echt rekening gehouden met een einde van de Koude Oorlog.

Het was Gorbatsjov die op 7 december 1988 als eerste, tijdens een rede voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, over een Nieuwe Wereld Orde sprak. Hij pleitte ervoor dat de grootmachten van de wereld, de VS, de Sovjet-Unie, Europa, India, China, Japan en Brazilië, zouden samenwerken om het milieu te beschermen, de schuldenlast van ontwikkelingslanden te verlichten en tot een veelzijdige ontwapening te komen. Een Nieuwe Wereld Orde gebaseerd op pluralisme, tolerantie en samenwerking.

De westerse bevolking was onder de indruk van deze visionaire gedachten. De westerse leiders hadden er geen even visionair antwoord op, dat werd ze aangewezen door de westerse pers. Tijdens de conferentie in Malta op 2 en 3 december 1989 kwam het tot een compromis over de Nieuwe Wereld Orde tussen Bush en Gorbatsjov: deze zou gebaseerd moeten zijn op de beginselen van politieke vrij-

heid, zelfbeschikking en non-interventie. Dat zou een eind hebben moeten maken aan de sponsoring door de supermachten van allerhande militaire conflicten in de rest van de wereld en het begin van een gezamenlijk vredesinitiatief inzake het Midden-Oosten (Israël, Palestina en

Syrië) terwijl de VS hun handen vrij zouden hebben om aan te dringen op de mensenrechtensituatie in China en Zuid-Afrika. Verder zouden de voormalige machtsblokken samenwerken om de economische ontwikkeling van de Derde Wereld te stimuleren.

Hoe verheffend dit alles in onze oren van 2011 moge klinken, de westerse pers was in 1989 erg teleurgesteld over dit resultaat en sprak over een *status quo plus* in plaats van een echt Nieuwe Wereld Orde. De daaropvolgende jaren ging het in toenemende mate over een nieuwe ordening van de verhoudingen in Europa (Duitse eenwording, ontbinding Warschaupact en Sovjet-Unie) en veel minder om een daadwerkelijk Nieuwe Wereld Orde.

GOLFOORLOG

Acht maanden na Malta zou de Iraakse inval in Koeweit tot de Golfoorlog leiden en op 11 september 1990 sprak president Bush in het Congres zijn befaamde Nieuwe Wereld Orde-redevoering uit. Het principe uit die rede was dat er één wereldgemeenschap zou zijn die agressie niet langer zou toestaan en dat de VS als enig overgebleven supermacht verplicht zouden zijn een leidende rol in deze wereldgemeenschap in te nemen. De oorlog zou dienen om de internationale rechtsorde te herstellen. Volgens sommigen werd een nieuwe bipolaire wereldorde geschapen met de VS als machtsfactor en de VN als morele autoriteit; de eerste als mondiale politieagent, de tweede als rechter. Anderen zagen de geproclameerde Nieuwe Wereld Orde als een rationalisatie van de imperialistische ambities van de VS in het Midden-Oosten. De Koude Oorlogshistoricus Gaddis schreef al snel, in *Foreign Affairs*, voorjaar 1991, dat de Nieuwe Wereld Orde van Bush gekenmerkt werd door een onbedreigde Amerikaanse dominantie, mondiale integratie, herlevend nationalisme en religiositeit, uiteenlopende veiligheidsdreigingen en collectieve veiligheid. Een jaar later zou Hans Köchler de Nieuwe Wereld Orde bekritisieren als een ideologie die de mondiale machtspositie van de VS legitimeerde. In de jaren daarna werkten Francis Fukuyama in *Het einde van de geschiedenis* en Samuel Huntington in *Bot-sende beschavingen* de verschillende karakteristieken – mondiale integratie vs. herleving nationalisme en religiositeit – van de Nieuwe Wereld Orde verder uit. Noam Chomsky omschreef de New World Order als “the New World that Orders” – Amerika dat de lakens uitdeelt.

In de Nieuwe Wereld Orde-toespraak van Bush – en de vele andere gelegenheden in die periode waarbij hij in relatie

tot de Golfoorlog over een Nieuwe Wereld Orde sprak – ging het feitelijk steeds over drie dingen: het voorkomen van verdere agressie (van Irak), het beschermen van de olievoorziening en het bevorderen van een nieuwe wereldorde. Hij gaf hiermee zelf voldoende voeding aan het verwijt van bijvoorbeeld de vredesbeweging en het net ontstane GroenLinks dat het bij de Golfoorlog niet om een ideale nieuwe wereldorde ging, maar om Amerikaanse oliebelangen.

MILITAIRE PRIORITEITEN

Als enig overgebleven supermogenheid maakten de VS gebruik van de door ‘de internationale gemeenschap’ vastgestelde Iraakse agressie en de door haar gesanctioneerde Golfoorlog door een blijvende militaire aanwezigheid in de Golfregio te verankeren en Irak onder curatele te houden. De opmerking van toenmalig secretaris-generaal Willy Claes dat de NAVO als verdedigingsorganisatie moest blijven voortbestaan om met name Europa te kunnen verdedigen tegen het opkomend islamitisch fundamentalisme riep in die tijd, 1995, vooral wrevel en kritiek op. Maar ze weerspiegelt wel een houding die toen al onder Europese beleidsmakers in opkomst was, namelijk de opvatting dat de grootste bedreigingen voor de Europese veiligheid niet langer in het Oosten maar in het Midden-Oosten en Noord-Afrika gezocht moesten worden.

Zo stelt de Prioriteitennota 1993, die het Nederlandse defensiebeleid van na de Koude Oorlog uitzette: “Met name in het Midden-Oosten en Noord-Afrika bestaat binnen en tussen landen een groot aantal conflicthaarden. Er kunnen zich regionale conflicten voordoen waarbij grensgeschillen of de zeggenschap over natuurlijke hulpbronnen een rol spelen. Grote economische problemen, demografische ontwikkelingen, etnische of religieuze tegenstellingen en een groeiend nationalisme, al dan niet gevoed door fundamentalistische stromingen, kunnen eveneens tot spanningen leiden. Deze kunnen zeer bedreigend zijn voor de politieke verhoudingen en de stabiliteit in bedoelde regio’s, maar ook de belangen van het Westen raken.”

Veelzeggend is – juist ook tegen de achtergrond van de Arabische Lente die we dit jaar mee hebben mogen maken – dat,

anders dan in de Nieuwe Wereld Orde van Gorbatsjov, in dit soort nota’s geen enkele serieuze poging wordt ondernomen om oplossingen voor deze conflicten te zoeken, maar dat eigenlijk vooral wordt ingestoken op een militaire aanpak. Zo vervolgt de Prioriteitennota na bovenstaand citaat: “De beschreven spanningen en conflicten kunnen leiden tot militair ingrijpen bij humanitaire noodsituaties, zoals in Somalië, of zelfs tot oorlogshandelingen zoals in het verleden tussen Iran en Irak en meer recent tijdens de Golfoorlog.” En zo werd de Nieuwe Wereld Orde van 11 september 1990 al snel tot een nieuw soort, volstrekt asymmetrische koude oorlog tussen het Westen en de Arabische of islamitische wereld in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, waarbij het feitelijk vooral om de toegang van de eersten tot de onder het zand van de tweeden gelegen natuurlijke hulpbronnen ging. Een asymmetrische Koude Oorlog of Nieuwe Wereld Orde die, elf jaar na haar afkondiging, op 11 september 2001 tot ontbranding zou komen.

Van het brede en rond de val van de Muur positief ontvangen idee van Gor-

Het was Gorbatsjov die als eerste, tijdens een rede voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, over een Nieuwe Wereld Orde sprak.

batsjov over een Nieuwe Wereld Orde, waarin de machtigen van de aarde de handen ineen zouden slaan voor milieu, ontwikkeling en vrede, was na twee jaar al niet meer overgebleven dan een collectief gedragen militair interventionisme. De hoop en verwachtingen van velen na de val van de muur verdwenen al doende als sneeuw voor de zon en maakten plaats voor algehele gevoelens van onveiligheid in een onoverzichtelijke wereld waarbij het hierdoor gevoede wantrouwen uiteindelijk tot een uitbarsting zou komen.

Jan Schaake

Snelle interventie en de dorst naar olie

Op 14 februari 1945 ontmoette de Saoedische koning Ibn Saoed aan boord van het Amerikaanse oorlogsschip USS Quincy de Amerikaanse president Roosevelt, die op de terugweg was van de conferentie in Jalta. Er is mij geen schriftelijk verslag van dit gesprek bekend, maar het treffen wordt algemeen gezien als bepalend voor de verdere geschiedenis van het Midden-Oosten. Binnen enkele dagen had Saoed ook nog een gesprek met Churchill. De anekdote wil dat de Britse staatsman in tegenstelling tot de Amerikaan er op stond om in het bijzijn van zijn puriteinse gastheer alcohol te drinken en zijn befaamde sigaren aan liet rukken. Saoed ging vervolgens in zee met de Amerikanen in een deal die tot op heden standhoudt. Het kwam er op neer dat de Saoedi's de belangrijkste olieleverancier van de Verenigde Staten werden en dat de VS op hun beurt Saoedi-Arabië militaire bescherming boden tegen hun rivalen in het Midden-Oosten. De handelsbalans werd daarbij in evenwicht gehouden door de wapenleveranties van de VS aan Saoedi-Arabië, overigens weer deels op kosten van de Amerikaanse belastingbetaler.

Nog minder bekend dan de ontmoeting op de Quincy is, dat de VS al in 1943 een grote militaire basis in Dharran in Saoedi-Arabië hadden gebouwd, vlakbij de oliebronnen van Aramco, de maatschappij waarin de Amerikaanse oliebelangen waren gebundeld. Amerikaanse strijdkrachten waren daar gelegerd tot 1962, toen de stijgende invloed van de Arabische nationale revolutie onder leiding van de Egyptische president Nasser een verder verblijf onverstandig maakte. De strategische overeenkomst tussen de VS en Saoedi-Arabië bleef echter van kracht en werd herbevestigd door elke opeenvolgende Amerikaanse president. Zoals vaker vatte de voormalige veiligheidsadviseur van de Amerikaanse president Carter, Brzezinski een en ander helder samen:

“Wij hebben hun olie nodig en daarom moeten we er van op aan kunnen dat ze ons vriendelijk gezind zijn en daarom houden we ons bezig met de zorg voor hun veiligheid. Zij daarentegen, zijn voor hun veiligheid vrijwel geheel afhankelijk van ons, in een regio waarin ze erg kwetsbaar en erg rijk zijn.”

Zwaar weer kwam er voor deze vrienden in 1979 door een drietal gebeurtenissen: de val van de sjah van Iran en de islamitische revolutie, de aanval op de grote moskee in Mekka en de inval van de Sovjet-Unie in Afghanistan.

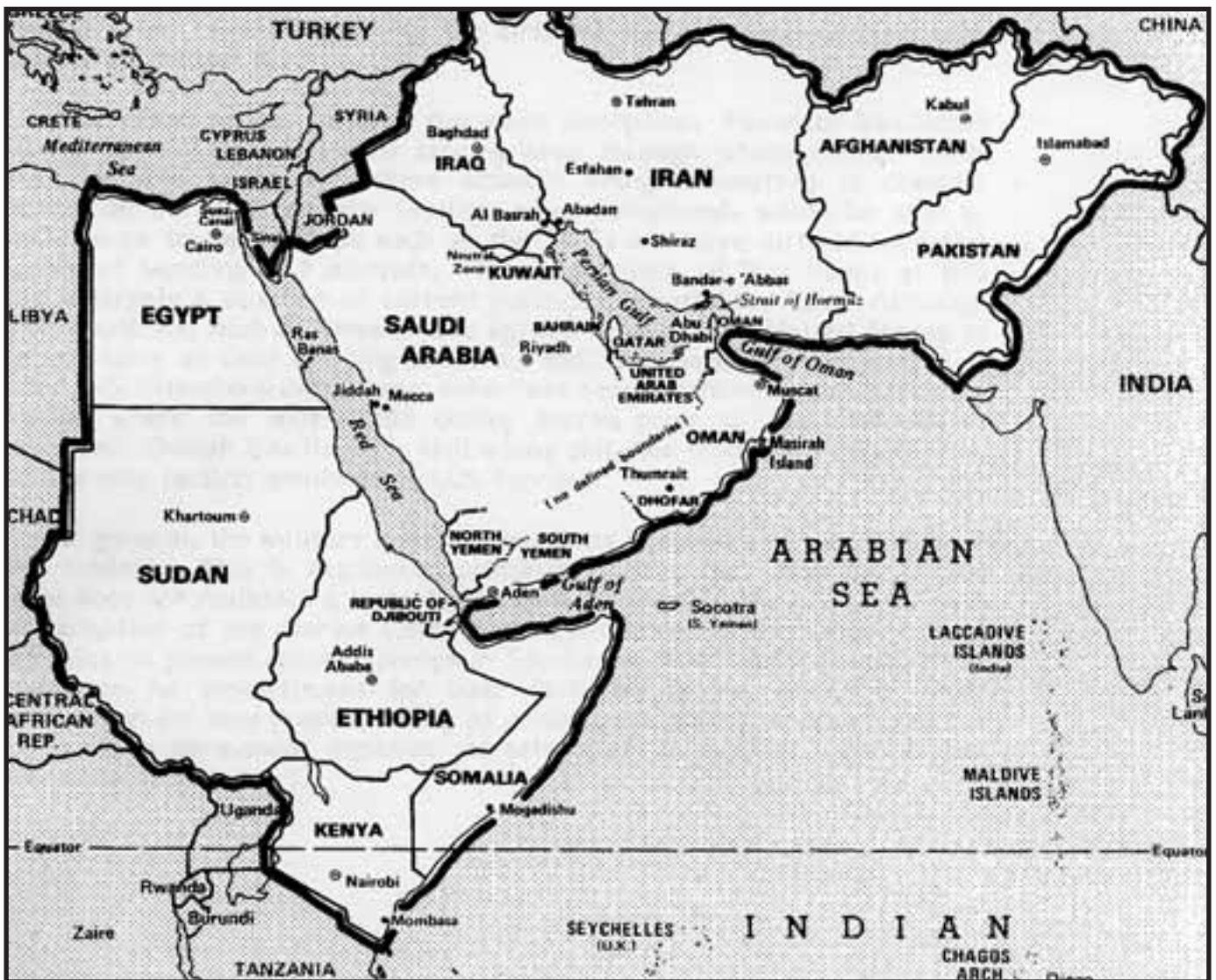
Iran, zelf ook een belangrijk olieland, was naast Saoedi-Arabië de grote steunpilaar van de VS in het Midden-Oosten en in het bijzonder in het olierijke Golfgebied. Als Saoedi-Arabië de olieboer was, dan was Iran de gendarme die de orde moest bewaren. Iran had deze rol na 1971 gekregen toen de Britse strijdkrachten als gevolg van de neergang van hun imperium de posities ten oosten van het Suezkanaal ontruimden.

OLIECONSUMPTIE

Het wegvallen van deze bondgenoot, samen met de grootscheepse aanval van gewapende fundamentalisten op de mos-

kee in Mekka (qua impact goed te vergelijken met de aanslagen van 11 september in de VS) maakte onmiddellijk de kwetsbaarheid van de olieaanvoer, de ‘slagader’ van de westerse economie, duidelijk. Dit alles werd bovendien gezien in het kader van de militaire krachtsverhoudingen tussen de VS en de Sovjet-Unie. En in dat licht was de inval van het Rode Leger in Afghanistan – nu over het algemeen gezien als de laatste stuip trekking van een stervend imperium – bijzonder onheilspellend.

De Amerikaanse president Carter had kort tevoren als reactie op de stijgende olieprijs nog een verstandige oproep aan zijn landgenoten gedaan om hun olieconsumptie te beperken, waarmee hij zich bij het Amerikaanse publiek bijzonder impopulair had gemaakt. Nu vonden regering en Pentagon dat krachtiger maatregelen nodig waren. Een directe militaire rol van het Amerikaanse leger in de Golf moest onder ogen worden gezien. Op zijn laatste in november 1979, toen Iraanse studenten de Amerikaanse ambassade met personeel en al hadden bezet, was al begonnen met de voorbereidingen op basis van eerder uitgestippelde plannen. Op 27 december 1979, enkele dagen na de inval van de Russen in Afghanistan, activeerde minister van defensie Brown het hoofdkwartier van de Rapid Deployment Force in Florida. Deze snelle interventiemacht moest, met behulp van vooruitgeschoven luchtmachtbases en havens in Oman, Egypte, Kenia en Somalië en permanente bevoorradingschepen in de Indische Oceaan zo nodig de olievelden van de Golf gaan bezetten. Een eerder planningsdocument gaf aan dat 100.000 troepen, vier vliegdekschepen en drie wings (luchtmachteenheid bestaande uit een aantal squadrons) ter beschikking gesteld zouden worden van dit interventieleger. Op 23 januari leverde president Carter in zijn laatste *State of the Union* (een soort troonrede) de bijbehorende doctrine: hij verklaarde dat de Golf voor de VS “van

vitaal belang” was en “met alle noodzakelijke middelen, met inbegrip van het gebruik van militair geweld” zou worden verdedigd.

CONTROLE

Onder de volgende president, Ronald Reagan, werd aanmerkelijk meer geld uitgetrokken voor het snelle interventieleger en werd de eenheid in 1983 een zelfstandig commando, Central Command (CENTCOM), dat nu ook de volledige controle had over de ingezette troepen. Het aantal militairen onder Central Command was in 1986 al 400.000. Het inzetgebied van CENTCOM bestreek de landen van de Golf, de Hoorn van Afrika, Egypte, Iran, Irak en opmerkelijk genoeg toen al Afghanistan en Pakistan. In 1999 werden daaraan toegevoegd de Centraal-Aziatische staten en in 2004 Libanon en Syrië.

CENTCOM kwam in actie tijdens de oorlog tussen Iran en Irak om de tanker-

route door de Perzische Golf te beveiligen, de Golfoorlog van 1990 en in 2003 tijdens de Irak-oorlog. Om nog sneller aanwezig te kunnen zijn in het inzetgebied werden steeds meer CENTCOM-troepen op enorme bases in het gebied zelf gelegerd, na de Golfoorlog ook weer in Saoedi-Arabië. Dit was koren op de molen van de fundamentalistische stromingen in het gebied en al-Qaida. Tijdens een interview in 1996 met Abdoel Bari Atwan, de hoofdredacteur van de Londense krant Al-Quds al-Arabi zette Bin Laden zijn strategie uiteen. Het was zijn bedoeling de Amerikanen te provoceren en verder het Midden-Oosten in te lokken om ze daar op zijn eigen terrein te bevechten en economisch uit te putten.

Het is belangrijk om te beseffen dat de aanslagen van 11 september 2001, de oorlog in Afghanistan (vanaf 2001) en de oorlog in Irak (vanaf 2003) hoofdstukken zijn uit een veel langere geschiedenis van de betrokkenheid van Amerikaanse

INZETGEBIED RAPID DEPLOYMENT FORCES

troepen in het Midden-Oosten en het nog ruimere inzetgebied van Central Command.

Kees Kalkman

Geraadpleegde literatuur:

Gilbert Achcar, *The Clash of Barbarisms – September 11 and the Making of the New World Disorder* (2002)

Hans Alles, *USA's snelle inzetbare eenheden. Anti-militaristies tijdschrift* 1983/3

Andrew J. Bacevich, *The limits of power – The End of American Exceptionalism* (2008)

Jay E. Hines, *From Desert One to Southern Watch: The Evolution of US Central Command*. Joint Forces Quarterly, voorjaar 2000

John Morrissey, *The Geoeconomic Pivot of the Global War on Terror: US Central Command and the War in Iraq* (2008)

Michael T. Klare, *Beyond the “Vietnam Syndrome” – US Interventionism in the 1980s* (1981)

Niet arresteren maar elimineren

Drones en de strijd tegen terrorisme

Bij de presentatie van de nieuwe Amerikaanse National Strategy for Counterterrorism verklaarde Obama's belangrijkste terrorisme-adviseur John Brennan vorige maand dat "als ons land wordt bedreigd, de beste aanval niet bestaat uit het uitzenden van grote legers, maar uit doelgericht, nauwkeurig druk zetten op de groepen die ons bedreigen." Dat betekent "een grote rol voor raketaanvallen met onbemande vliegtuigen, invallen door speciale elitetroepen en het opleiden van lokale troepen om terroristen te achtervolgen."

Deze nieuwe antiterrorismeaanpak is eigenlijk een formalisering van wat al jaren gebeurt: in toenemende mate maken de VS en haar bondgenoten gebruik van elitetroepen en *drones* (robotvliegtuigen) in hun strijd tegen al-Qaida en al wie zij daartoe rekenen. Besluiten hierover vinden grotendeels buiten de democratische kanalen plaats en zijn niet controleerbaar. De oorlog tegen het terrorisme is – naast de grootschalige legeropbouw tegen 'enge' landen als China en Iran – de voornaamste militaire prioriteit van de huidige Westerse wereld. Oorlogsvoering zonder enig democratisch mandaat, met drones en geheime missies, zal met deze nieuwe strategie verder toenemen.

KILLER-DRONES

Ongewapende drones worden gebruikt als verkenners. Ze maken het militairen mogelijk om 'over de volgende heuvel te kijken' en doelwitten te bepalen voor bijvoorbeeld F16-bombardementen. Nederland gebruikte ze in Afghanistan. Gewapende drones, of *killer-drones* zijn onbemande vliegtuigen die, desnoods bestuurd vanaf de andere kant van de wereld, zelf kunnen schieten en bombarderen. Ze worden steeds vaker ingezet, vooral om gericht verdachten te 'eliminieren'. Iemand gevangen nemen is dan niet meer nodig. Een verdacht persoon vermoorden vanaf grote afstand is eenvoudiger en veiliger. De inzet van drones spaart kosten, moeite en risico. En, zoals een andere Obama-adviseur verklaarde: "Omdat het Amerikaanse politieke en ju-

ridische systeem van agressief verhoren en omstreden activiteit heeft gemaakt, is er minder reden om arrestatie te verkiezen boven doden."

Geschat wordt dat boven Irak en Afghanistan door de VS en Groot-Brittannië ongeveer 5.000 gewapende en ongewapende drones zijn ingezet. Beide landen gebruiken de Amerikaanse Reaper en Predator, uitgerust met raketten en lasergeleide bommen. Britse militairen verwachten dat over 20 jaar mogelijk een derde van de Britse luchtmacht uit drones zal bestaan. Ook Israël produceert gewapende drones, voor inzet boven Palestijns gebied en voor de export. De gewapende Israëlische drones zijn de Hermes en de Heron. Met de export van drones verdient de Israëlische defensie-industrie jaarlijks gemiddeld 350 miljoen dollar. Kort geleden presenteerde Rusland zijn eigen gewapende drone, de Lutch. China kwam met een ongewapende drone "ter grootte van een pizzapan" volgens de militaire pers, die de Amerikanen vooral leek te verontrusten omdat hij Amerikaanse systemen uit de exportmarkt zou kunnen prijzen, te meer daar Amerikaanse bedrijven bepaalde strategische technologie niet mogen exporteren. Het ligt voor de hand dat China ook zal proberen een gewapende drone te ontwikkelen.

Militaire en politieke leiders claimen dat gewapende drones precisiewapens zijn, maar er vallen bij beschietingen met drones veel burgerslachtoffers. Het blijkt toch moeilijk om op grond van doorgeseinde satellietbeelden te bepalen of een

doelwit een gewapende strijder of een boerenzoon is. In Afghanistan werden onlangs zelfs twee Amerikaanse soldaten gedood door een Predator drone omdat ze per vergissing voor Taliban werden aangezien. Bovendien bevinden er zich vaak burgers in de buurt van de strijders. Hoeveel Afghaanse burgers door drones zijn omgekomen is onbekend: dat wordt niet bijgehouden. En al werd het wel bijgehouden, dan blijft het nog geheim, zo ontdekte de Amerikaanse mensenrechtengroep Civil Liberties Union, die er een *Freedom of Information Request* (Wet Openbaarheid Bestuur verzoek) aan wijdde. Informatie over het 'uitschakelen van individuele doelen' is geclassificeerde informatie.

OORLOG EN DEMOCRATIE

Wat maakt drones zo gevaarlijk? Alle wapens maken slachtoffers, ook burger-slachtoffers, daarin verschillen drones niet van andere wapensystemen. Het grootste probleem van drones is dan ook niet hun inzet boven oorlogsgebied. Een veel groter risico is de grootschalige inzet in niet-oorlogsgebied, in veel gevallen door niet-militairen, lees geheime diensten. Het leidt tot een oncontroleerbare uitbreiding van oorlog, aangestuurd door een Amerikaanse geheime dienst (waarvan inmiddels 40% van het personeel 'geprivatiseerd' is) en uitgevoerd door speciale eenheden die ook grotendeels in het geheim opereren. In Afghanistan bevinden zich 7.000 Amerikaanse speciale elitetroepen, in Irak zijn dat er 3.000, die grotendeels naar Afghanistan

zullen worden verplaatst als de reguliere troepen zich er terugtrekken.

Maar de inzet van drones beperkt zich niet tot Afghanistan en Irak. Op dit moment worden door de VS en hun bondgenoten met gewapende drones gevlogen in Afghanistan, Irak, Pakistan, Jemen, Somalië en Libië. De inzet van Amerikaanse drones tegen Taliban in Pakistan is een CIA-operatie boven niet-oorlogsgebied, daarom hoeft het Amerikaanse Congres geen toestemming te geven. Bij deze inzet zijn al ruim 2.500 doden gevallen. Er werden naar verluidt 35 “belangrijke doelwitten geëlimineerd”, de overige slachtoffers waren “lagere militanten” en naar schatting 20% burgers. Maar deze cijfers zijn afkomstig van de CIA en de Pakistaanse inlichtingendienst ISI, en onverifieerbaar. Het Londense Bureau of Investigative Journalism probeert ontbrekende feiten te documenteren met hulp van plaatselijke mensenrechtengroepen en juristen. Zij telden al 385 burgerdoden waaronder 160 kinderen, en hun tellingen zijn ‘conservatief’ omdat ze een dode pas registreren als meerdere bronnen de feiten bevestigen. Hun onderzoekswerk wordt bemoeilijkt doordat in het oorlogsgebied van Pakistan geen journalisten meer worden toegelaten.

De woede onder de Pakistaanse bevolking over de drone-aanvallen is groot. Dat leidt tot groei van de Taliban-aanhang, maar er zijn ook andere protestvormen. Een aantal nabestaanden van burgerslachtoffers heeft een juridische klacht ingediend tegen de baas van de CIA in Pakistan, John A. Rizzo. Volgens

hun Pakistaanse advocaat is hij betrokken bij ‘samenzwering tot moord.’ Er is immers geen oorlog tussen Pakistan en de VS, en dus is het ombrengen van mensen, zeker van burgers, gewoon moord die onder de Pakistaanse wet moet worden vervolgd. De Universiteit van New York nodigde de advocaat uit voor een lezing over zijn aanklacht, maar hij kreeg geen visum van de Amerikaanse overheid. Hij zegt daarover: “In het verleden heb ik vaker Amerikaanse visa gekregen, er is geen reden gegeven waarom mijn visum nu geweigerd is. (...) Als het streven naar gerechtigheid middels de wet – in plaats van door geweld – de reden is dat ik niet word toegelaten, is dit wederom een voorbeeld van hoe overheidsmaatregelen uit naam van ‘nationale veiligheid’ te ver gaan.”

UITBREIDING VAN DE INZET

Omdat al-Qaida zich volgens de Amerikanen verplaatst naar Somalië, Jemen en Noord-Afrika is het niet verrassend dat inmiddels ook raketaanvallen met onbemande vliegtuigen worden uitgevoerd in Somalië en in Jemen. In Somalië is één aanval bevestigd door het Pentagon, vermoedelijk zijn het er meer geweest. In Jemen is de situatie ernstiger. Volgens de Jemenitische minister van defensie zijn alleen al in de eerste helft van juni meer dan 15 drone-aanvallen uitgevoerd. Volgens een lokale leider, belast met hulp aan vluchtelingen, hebben al meer dan 40.000 mensen de provincie Abayan verlaten uit angst voor de drone-aanvallen. “De Amerikanen veranderen Jemen in een tweede Pakistan,” waarschuwt hij. Boven Libië zijn verkenningvluchten met (voor de gelegenheid onbewapende) Predators uitgevoerd door de VS en Italië.

Drones kunnen van ver weg bestuurd worden (vanuit Nevada via kabel naar Europa en vanaf Europa via satelliet) maar moeten lokaal kunnen opstijgen en landen. De drones die Pakistan beschieten konden tot voor kort gebruik maken van een vliegveld in de Pakistaanse provincie Baluchistan. Sinds het bekoelen van de relaties tussen Pakistan en de VS na het afschieten van Bin Laden wordt gevlogen vanaf bases in het Afghaanse grensgebied.

Voor dronebeschietingen van Jemen wordt op dit moment vermoedelijk een nieuwe luchtmachtbasis ingericht in Bahrein, het land waar met hulp van Sa-

oedi-Arabië en met stilzwijgende instemming van het Westen de democratiseringsbeweging bloedig de kop werd ingedrukt.

Op dit moment zijn alleen Israël en de VS in staat om bewapende drones te bouwen. Maar in november tekende Frankrijk en Groot-Brittannië een contract met de defensiebedrijven Dassault en BAE Systems voor de ontwikkeling van een eigen bewapende drone, Telemos genaamd, die kan worden uitgerust met lasergeleide bommen. De kosten worden op dit moment geschat op 1 miljard euro, gelijkelijk te verdelen over de twee landen, en de bouwtijd zou vijf jaar gaan bedragen. De eerdere ontwikkeling van een onbewapende drone, de Watchkeeper, door het Franse Thales samen met het Israëlische Elbit, kende echter een kostenoverschrijding van 25% en oplevering is al meerdere malen uitgesteld. Toch zijn drones volgens het weekblad *Economist* “ideaal voor oorlogsmoede landen met krapper wordende defensiebudgetten” en bovendien een potentieel winstgevend exportproduct. Exporten naar niet-NAVO-partners zullen een versoepeling van het *Missile Technology Control Regime* vereisen, het exportregime waar gewapende drones onder vallen.

Wendela de Vries

Campagne tegen Wapenhandel

Nederland heeft voorlopig nog geen plannen voor de aanschaf van gewapende drones, hoewel ze wel eens als alternatief worden genoemd voor het gevechtsvliegtuig Joint Strike Fighter. Nederland beschikt wel over een aantal verkenningdrones. De binnenlandse inzet van ongewapende drones voor civiele doelen, bijvoorbeeld voor surveillance door de politie, is vooralsnog verboden door de EU, om de veiligheid van de civiele luchtvaart niet in gevaar te brengen. Maar vorig jaar al presenteerde defensiebedrijf Thales samen met 23 andere Europese defensiebedrijven een rapport met voorstellen dit verbod op te heffen. De technische aspecten van het combineren van drones en civiele luchtvaart in één systeem zullen besproken worden op de World Radiocommunication Conference in 2012. De lobby om de EU-regels aan te passen is ongetwijfeld al in volle gang. Het leveren van technologie voor de controle op de burgers (‘binnenlandse veiligheid’) is een belangrijke groeiemarkt voor de defensie-industrie.

Ieder volk krijgt de rechtsstaat die het verdient

De zucht naar uniformiteit en de lage tolerantie voor overlast en afwijkend gedrag zorgen voor een verscherpte repressie. Terrorisme en de dreiging van aanslagen zijn wel een graadmeter voor het gevoel van veiligheid maar niet de oorzaak van het oprekken van bevoegdheden en wetgeving. De aanslagen van 11 september 2001 zijn geen omslagpunt, hooguit een markeringspunt voor een verhoogd budget van de AIVD, de pathologisering van radicaal denken en een verkramppt optreden na geruchten zonder bewijs van mogelijk terroristisch handelen.

Op 13 september 2001 werden vier mannen gearresteerd. Een woordvoerder van het Openbaar Ministerie zei in Trouw dat “zij betrokken zijn bij een internationaal netwerk van islamitische extremisten. Er is genoeg grond voor hun arrestatie.” Later werd nog een verdachte van deze ‘Rotterdamse cel’ gearresteerd. In december 2002 werden vier van de vijf verdachten vrijgesproken door de Rotter-

damse rechtbank. Een van de gevaarlijke ‘terroristen’ was inmiddels gevlucht. De andere verdachten bestempelden hem als provocateur en een agent van een geheime dienst. De rechtbank sprak de verdachten vrij op grond van onrechtmatig verkregen bewijs en slecht onderzoek door de politie. De Volkskrant kopte “vrijspraak voor terroristen.” De mannen waren in de media blijkbaar al veroordeeld. Het Openbaar Ministerie ging in beroep en kreeg haar zin. Het gerechtshof veroordeelde twee van de verdachten wegens lidmaatschap van een terroristische organisatie, maar niet voor concrete handelingen.

Zo was twee dagen na 11 september

2001 het terrorisme plotseling heel dichtbij gekomen. Het jaar erop werden in de zogeheten jihadzaak een tiental mensen gearresteerd. De verdachten zouden strijders rekruteren om in Afghanistan en Irak te vechten tegen de ‘geallieerden.’ Vanaf 2003 werden er aanslagen gepleegd in verschillende Europese steden. Nederland raakte in de ban van de moord op filmmaker Theo van Gogh, Mohammed Bouyeri, de Hofstadgroep en Samir Azzouz.

GROOT MACHTSVERTOON
Het lijkt of het strafrecht behoorlijk is opgerekt, maar in de praktijk raakt de wetgeving slechts een klein deel van de bevolking. Daarnaast komt veel wetgeving uit Europa. Zowel na 11 september als na de aanslagen in Madrid is de roep om terrorismewetgeving en samenwerking tussen politie en inlichtingendiensten binnen de EU toegenomen.

Waar komt het in de praktijk nu allemaal op neer? Overhaast en bruut optre-

den in het kader van terrorisme, zoals de brute arrestatie van twaalf mensen van Somalische afkomst op kerstavond van het afgelopen jaar in een belwinkel in Rotterdam, vindt een of twee keer per jaar plaats. Arrestaties zoals van drie mannen op 31 december 2007 in Rotterdam en de mannen die het op de IKEA zouden hebben gemunt in maart 2009 krijgen veel aandacht in de media. De acties vinden met groot machtsvertoon plaats, maar zelfs met de nieuwe mogelijkheid om AIVD-informatie in het strafproces toe te laten zijn er geen gronden voor vervolging. De informatie van de AIVD blijkt volstrekt onvoldoende, maar de dienst blijft volhouden dat het om ‘terrorismeverdachten’ zou gaan. In de bovenstaande voorbeelden was er geen grond voor de arrestaties. Onterechte verdachtmaking is ernstig, maar is het ook een teken van verscherpte repressie?

Is er dan niets aan de hand? Waar komt de ongerustheid over onze rechtstaat dan vandaan? Doel en middel van bevoegdheden, wetgeving en instanties zijn niet scherp geformuleerd, worden niet geëvalueerd en zijn volstrekt onduidelijk. De traditionele tegenstelling tussen rechtse en linkse politici gaat niet langer op bij het veiligheidsbeleid. D66 minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid Roger van Boxtel pleitte op 25 september 2001 voor een algehele identificatieplicht in de strijd tegen het terrorisme. De WUID, Wet op de uitgebreide identificatieplicht, werd op 1 januari 2005 van kracht, maar haar oorsprong gaat terug naar de jaren tachtig en een identificatieplicht op het werk in 1994. Preventief fouilleren komt voort uit een discussie over het onvoldoende benutten van “bestaande wettelijke mogelijkheden ten aanzien van de bestrijding van vuurwapencriminaliteit” door de politie (brief van de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken uit 1998). De gewone strafrechtvariant (wet BOB) van de wet verruiming mogelijkheden tot opsporing en vervolging

Er is al een lange traditie bij het pogen om dierenrechtenstrijd als terrorisme te labellen.

BINNENHOF, OKTOBER 2008. HENNY HUISMAN, YVONNE KROONENBERG, GEORGINA VERBAAN, KAREN VAN HOLST PELLEKAAN VOERDEN ACTIE VOOR DIEREN.

Wat wel opvalt, is dat de overheid niet meer gewend is om adequaat op demonstraties te reageren. Kleine manifestaties van 330 mensen worden al gelabeld als groot. Eén individuele demonstrant bij de Chinese ambassade wordt lastig gevallen. Mensen die folders uitdelen tegen vleesconsumptie worden gearresteerd. Niet alleen in Den Haag is het recht op vrijheid van meningsuiting en manifestatie beperkt. In Zaandam werd een groep jongeren wekelijks door de politie geslagen en gearresteerd voor het houden van een picketline bij een dierenwinkel.

De overheid verruwt, maar niet alleen zij. Ook haar burgers willen steeds vaker en eerder dat drugsgebruikers, dak- en thuislozen, jongeren, krakers uit hun straat of park worden verwijderd. Het adagium van het optreden van de overheid is handhaving in de publieke ruimte, maar in toenemende mate ook achter de voordeur. Bij dit optreden nemen bestuurlijke maatregelen een centrale rol in. De rechter komt daar in eerste instantie niet meer aan te pas. Een gebruiker krijgt een gebiedsverbod en kan klagen bij de gemeente die het verbod uitvoert. Het verbod wordt echter niet opgeschort en bij meerdere verboden kunnen dwangmiddelen volgen. Allemaal keurig volgens het bestuursrecht, net als het opsluiten van onschuldige illegalen volgens het vreemdelingenrecht, maar met rechtsstatelijkheid heeft het niets meer te maken. Het bestuursrecht heeft zelfs zijn intrede gedaan bij terrorismebestrijding.

Een duidelijk tegenwicht ontbreekt, zowel in de politiek als in de maatschappij. Er lijkt een grote eensgezindheid met betrekking tot het aanpakken van afwijkend gedrag. Die ontwikkeling is niet versneld, verbreed of verhard na 9/11. Het is een trend die na de Val van de Muur in 1989 een steeds groter momentum heeft verworven.

Rick van Amersfoort
Buro Jansen & Janssen

van terroristische misdrijven waarbij ook familie, vrienden en bekenden van verdachten in een opsporingsonderzoek belanden, stamt uit begin 2000. De wet BOB volgde op de parlementaire enquête naar ongeoorloofde opsporingsmethoden, de Commissie van Traa, van midden jaren negentig.

Op één terrein lijkt de relatie met de aanslagen op het World Trade Center in New York wel heel duidelijk. Dit zijn de zogenaamde deradicaliseringsprogramma's en het betrekken van het maatschappelijke middenveld zoals dokters, onderwijzers en ambtenaren bij het herkennen van 'radicalen.' Aanvankelijk waren deze programma's alleen gericht op radicale moslims, maar in de loop van de afgelopen twee jaar is daar de aandacht voor extreemrechts en dierenrechtenactivisten bijgekomen. De notie van deradicalisering vloeit voort uit de gedachte dat radicaal zijn het voorportaal is van terrorisme. Gematigdheid is de regel en elke afwijking van de norm wordt binnen het spectrum 'van radicaal tot terrorist' geplaatst. In juni 2011 kondigde de NCTb aan dat zij haar werkterrein wil verruimen naar dierenrechtenactivisme.

Er is al een lange traditie bij het pogen om dierenrechtenstrijd als terrorisme te labelen. De verharding van de samenleving waar de overheid naar verwijst om de noodzaak van repressieve maatregelen te onderbouwen, lijkt eerder te komen van die overheid zelf dan van haar burgers. De Nationale Ombudsman schrijft in haar jaarverslag over 2007: "De burger ontmoet bij de overheid vaak kille, onverschilligheid en verruwing." Dit heeft niets met de aanslagen in New York te maken, dit is een trend die al langer gaande is.

OVERHEID VERRUWT

In 2006 publiceerde Buro Jansen & Janssen het rapport *Ruimte voor het recht, onderzoek naar het demonstratierecht in Den Haag in de periode 2000 – 2005*. Enkele duizenden demonstraties waren onder de loop genomen. Demonstreren in Den Haag is geen eenvoudige zaak en veel mensen voelen de harde hand van gemeente en politiek als zij voor hun mening willen uitkomen. Het onderzoek maakt duidelijk dat er na 2001 niet minder wordt gedemonstreerd. Ook wordt er in 2005 niet harder opgetreden dan in 2000.

Amerikaanse geopolitieke vrede in Afghanistan

Tien jaar na de Amerikaanse invasie van Afghanistan is een einde van de oorlog in het land nog altijd niet in beeld. Sterker nog, de huidige, trieste trend is juist dat elk jaar meer slachtoffers worden gemaakt dan het jaar ervoor, terwijl serieuze vredesonderhandelingen uitblijven. Het belangrijkste obstakel voor het starten van een proces van politieke verzoening, aldus de Amerikaanse regering, zijn de banden die de Taliban in Afghanistan onderhouden met al-Qaida, de organisatie achter de aanslagen van 11 september 2001. Wie zich in het onderwerp verdiept valt echter op dat Amerikaanse geopolitieke ambities minimaal een even grote hindernis vormen.

Op 2 mei 2011, de dag dat al-Qaida-leider Osama bin Laden werd gedood, liet de trotse Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Hillary Clinton weten dat de Verenigde Staten zal “doorgaan met het bevechten van al-Qaida en hun Talibanbondgenoten”. Zij die geloofden dat Bin Ladens dood een nieuwe kans op vrede was, kwamen bedrogen uit. “Onze boodschap aan de Taliban blijft hetzelfde,” ging Clinton verder, “jullie kunnen niet wachten tot we vertrekken, jullie kunnen ons niet verslaan, maar jullie kunnen de keuze maken om al-Qaida te verlaten en deel te nemen in een vreedzaam politiek proces”.¹ Doordat de Taliban tot op de dag van vandaag weigeren te breken met al-Qaida sleept de oorlog zich voort, zo luidt het Amerikaanse verwijt.

BEREIDHEID TE BREKEN

Anders dan de Verenigde Staten doet voorkomen zijn er echter nogal wat aanwijzingen die doen vermoeden dat de Taliban, als onderdeel van een vredesverdrag, wel degelijk bereid zijn de banden met al-Qaida te verbreken. In december 2009 bijvoorbeeld lieten de Taliban in een verklaring weten “geen agenda om zich te bemoeien met de interne zaken van andere landen” te hebben. Ze zouden bovendien bereid zijn, wanneer ze weer

de touwtjes in handen hebben, hiervoor een “juridische garantie” te bieden.² Deskundigen zijn het erover eens dat hiermee naar al-Qaida wordt verwezen, ook al wordt de organisatie zelf niet genoemd. De Taliban laten dit bewust achterwege omdat de internationale terroristische organisatie, naast Pakistan, een van de weinige bondgenoten is die het momenteel heeft. Die wil het niet al te nadrukkelijk voor het hoofd stoten.

Eind januari 2010, op de dag dat een grote Afghanistanconferentie in Londen van start ging, kwamen de Taliban met een nieuwe, vergelijkbare verklaring: “Wij zijn niet van plan om buurlanden evenals andere landen in de wereld schade toe te brengen (...). Wij zullen niet toestaan dat onze grond wordt gebruikt tegen welk land dan ook.”³ Dergelijke uitspraken worden herhaaldelijk gedaan aan de vooravond van grote conferenties. De in Afghanistan wonende onderzoekers Alex Strick van Linschoten en Felix Kuehn concludeerden naar aanleiding hiervan in een paper van februari 2011 voor de universiteit van New York dat ‘in de laatste drie jaren (2007-2010) de Taliban aanzienlijke zorg eraan besteden om in hun publieke verklaringen zichzelf impliciet van al-Qaida te distantiëren.’⁴

Achter de schermen is de bereidheid om met al-Qaida te breken wel expliciet. Dat liet onder andere de voormalige minister-president van Afghanistan, Ahmad Shah Ahmadzai, die in het geheim gesprekken tussen een belangrijke vertegenwoordiger van de Taliban en een Amerikaanse generaal opzette, in een interview met persbureau Inter Press Service weten. Onafhankelijk onderzoeksjournalist Gareth Porter schreef hierover dat de Taliban, aldus de oud-minister-president, “geen probleem hebben met het tegemoetkomen aan de vaak herhaalde Amerikaanse eis dat ze hun banden met al-Qaida volledig verbreken.”⁵ De onderzoekers van de universiteit van New York merken in dit verband op dat de Taliban in privégesprekken “duidelijke

indicaties (geven) van hun ontevredenheid met de buitenlandse militanten.” Het is merkwaardig dat deze regelmatig door de Taliban geuite bereidheid om met al-Qaida te breken in Westerse media, zeker ook de Nederlandse, nauwelijks aan bod komt.

Maar nog merkwaardiger is het dat deze bereidheid door de Verenigde Staten niet met beide handen wordt aangegrepen om werk te maken van onderhandelingen. Dergelijke uitspraken van de Taliban worden daarentegen gemakkelijk afgedaan als misleiding of, vaker, simpelweg genegeerd. De reactie die volgde op het bovengenoemde voorstel van de Taliban om een juridische garantie te geven, is typisch. “Dit is dezelfde groep die weigerde Bin Laden op te geven, ook al hadden ze hun eigen land van oorlog kunnen redden,” aldus een Amerikaanse regeringswoordvoerder. “Ze wilden toen niet met terroristen breken dus waarom zouden we ze nu serieus moeten nemen?”⁶

GEEN LIEFDE

Deze bereidheid om te breken met al-Qaida is, afgaande op de ideologische, culturele en etnische verschillen tussen de Taliban en al-Qaida en hun uiteenlopende doelen, minder vreemd dan het op het eerste gezicht lijkt. Terwijl de focus van de Taliban, waar Afghanen de leiding hebben, nadrukkelijk ligt op het bestrijden van de vijand in Afghanistan, voert al-Qaida, onder aanvoering van voornamelijk Arabieren, niks minder dan een mondiale strijd tegen de ‘verre vijand.’ Nationale belangen zijn daaraan ondergeschikt. Als de gezamenlijke vijand in Afghanistan is verslagen (of er een politieke deal mee is gesloten) heeft de Taliban al-Qaida eigenlijk niet meer nodig. Daarnaast hebben de leiders van beide organisaties sterk afwijkende culturele achtergronden en betreft het andere generaties. Hun religieus fanatisme is uiteraard een belangrijke overeenkomst, maar beide behoren tot verschillende stromingen hiervan die, zoals dat zo vaak het ge-

ambities obstakel voor

Khalid Alibaih

val is, niet zelden met elkaar overhoop liggen.

Ook in de vroege geschiedenis van de relatie tussen de Taliban en al-Qaida, de periode voor de aanslagen in New York en Washington, zijn duidelijke aanwijzingen te vinden dat de twee een minder innige relatie hadden dan politici ons vaak voorstelden. Zo verbond Talibanleider Mullah Omar aan Osama bin Laden's verblijf in Afghanistan bijvoorbeeld een belangrijke voorwaarde. Hij mocht de Verenigde Staten niet direct vijandig bejegenen. Doordat het wantrouwen tussen de twee in deze periode groeide werd Bin Laden bovendien gedwongen in de buurt van Mullah Omar in Kandahar te wonen en kreeg hij Talibanlijfwachten zodat hij beter in de gaten gehouden kon worden. Maar Bin Laden trok zich er weinig van aan en zette de aanvallen op New York en Washington door. Volgens een belangrijke ingewijde die voor beide organisaties werkte wist Mullah Omar hier niets van af.⁷ De wetenschappers van de universi-

teit in New York noemen de relatie tussen de twee in de vroege jaren "gecompliceerd en vaak gespannen." Een zoon van Bin Laden benadrukt dat er in die jaren (net als nu) bepaald "geen liefde" was tussen de twee organisaties.⁸

Dit alles neemt uiteraard niet weg dat er wel degelijk ook indicaties zijn die een hele andere richting op wijzen. Zo heeft het Haqqani-netwerk, dat vooral actief is op de grens tussen Afghanistan en Pakistan en een semiautonom onderdeel van de Taliban uitmaakt, wel degelijk stevige banden met de mondiale terroristen. "Het is onwaarschijnlijk dat het Haqqani-netwerk op een betekenisvolle manier de banden met al-Qaida zal verbreken," aldus een van de conclusies van een onderzoek over het netwerk van de Amerikaanse militaire academie West Point⁹. Daarnaast zorgt de huidige ontwikkeling van verjonging van de Taliban, in de hand gewerkt door het Amerikaanse beleid om gericht jacht te maken op de belangrijkste Talibanopstukken, voor een sterkere

band met al-Qaida. De jongere generatie leiders is namelijk doorgaans meer ideologisch en minder pragmatisch ingesteld.

Nogal wat experts en ingewijden komen echter op basis van de eerder genoemde argumenten tot de conclusie dat de Taliban al een paar jaar klaar zijn om hun banden met al-Qaida te verbreken. De bovengenoemde oud-minister-president van Afghanistan concludeert dat. Hetzelfde stelt oud-medewerker van de Pakistaanse inlichtingendienst, Sultan Amir Tarar, die jarenlang de trainer van Mullah Omar was vast¹⁰. Wat voorzichtiger, zoals het academici betaamt, concluderen Strick van Linschoten en Kuehn van de universiteit van New York dat "er ruimte is om de Taliban te engageren op de kwesties van het afstand doen van al-Qaida en het bieden van garanties tegen het gebruik van Afghanistan door internationale terroristen op een manier waardoor kerndoelen van de Verenigde Staten

Kunduz
Monitor

behaald worden.” Auteurs James Shinn en James Dobbin, die beiden dienden onder president George W. Bush, noemen in hun recent verschenen rapport het verbreken van de banden met al-Qaida en andere extremistische jihadistgroepen een “mogelijk terrein voor compromis” met de Taliban.¹¹

PERMANENTE MILITAIRE AANWEZIGHEID

Maar waarom blijft een serieus vredesoverleg met de Taliban desondanks uit? Een belangrijke reden hiervoor, al zijn andere factoren ook van belang, is de weigering van de Verenigde Staten om tegemoet te komen aan een eis die de Taliban stellen in ruil voor hun concessie met al-Qaida te breken. Ze willen dat de Verenigde Staten alle, maar dan ook echt alle, troepen terugtrekt uit Afghanistan. Dit lijkt een groot obstakel voor een serieuze politieke dialoog met de Taliban, want alles wijst erop dat de Verenigde Staten een, weliswaar flink afgeslankte, permanente militaire aanwezigheid in Afghanistan nastreeft.

Eind februari dit jaar liet de inmiddels oud-ambassadeur van de Verenigde Staten voor Afghanistan Karl Eikenberry nog weten dat zijn land geen “permanente bases” ambieert in Afghanistan, noch “een aanwezigheid die een bedreiging zou kunnen zijn voor de buurlanden van Afghanistan.” Maar deze woordkeuze laat de nodige manoeuvreerruimte. Wat is immers een permanente basis? “Er zijn Amerikaanse troepen in verschillende landen voor aanzienlijke tijd die daar niet permanent zijn,” zo liet een anonieme Amerikaanse militaire bron in reactie op Eikenberry’s opmerking weten¹².

Daarnaast heeft de Verenigde Staten herhaaldelijk *en plein public* laten weten een rol voor zichzelf in Afghanistan te zien lang na de terugtrekdatum eind 2014. Alhoewel het geen permanente bases mogen heten, wil de Verenigde Staten wel degelijk “gezamenlijke faciliteiten” waarvandaan “gezamenlijke contraterro-risme” missies kunnen worden ondernomen. De Verenigde Staten bereid zich voor op “een duurzame, lange termijn toewijding aan Afghanistan en de regio,” aldus de Amerikaanse onderminister van defensie in maart dit jaar¹³. Drie maanden later liet de inmiddels gepensioneerde Amerikaanse minister van defensie Bob Gates eveneens weten “gezamenlijke bases” te willen, aangezien deze “accepta-

beler voor het Afghaanse volk” zijn¹⁴.

Ook achter de schermen wordt wel degelijk onderhandeld over een of andere blijvende aanwezigheid in Afghanistan. Alweer volgens de boven eerder opgevoerde Ahmad Shah Ahmadzai stelde de Amerikaanse onderhandelaar twee eisen aan de Taliban. Naast de eis om met al-Qaida te breken, moest de beweging toestaan dat de Amerikanen toegang zouden krijgen tot drie luchtbases in het land. De Talibanonderhandelaar had weinig moeite met de eerste eis, maar des te meer met de tweede. “Niet één meter,” was zijn reactie. Onlangs verscheen er in de Engelse krant *The Daily Telegraph* zelfs een bericht, gebaseerd op gesprekken met (deels) anonieme Amerikaanse en Afghaanse vertegenwoordigers, dat een deal over deze permanente militaire aanwezigheid bijna rond is. Het zou gaan over “duizenden” Amerikaanse soldaten die niet alleen Afghaanse soldaten blijven trainen, maar ook door zullen gaan met contraterro-risme missies en luchtaanvalen¹⁵. Amerikaanse aannemers bouwen momenteel voor vele miljoenen dollars talrijke professionele militaire bases in het land, meer dan het Afghaanse leger nodig lijkt te hebben, waardoor aan geschikte locaties in ieder geval geen enkel gebrek is.

UITZICHTLOOS

Tien jaar geleden begon het huidige hoofdstuk in de voortdurende oorlog in Afghanistan omdat de Taliban in Amerikaanse ogen onvoldoende weigerden te breken met al-Qaida. Vandaag de dag, door geopolitieke ambities van een tannende grootmacht, lijkt de bereidheid van de Taliban om te breken met het inmiddels Osama bin Ladenloze al-Qaida niet genoeg om de oorlog te beëindigen. Voor de door en door oorlogsvermoeide Afghaanse bevolking een bijzonder trieste, uitzichtloze conclusie.

Jip van Dort

www.kunduzmonitor.blogspot.com
www.jip-van-dort.blogspot.com

¹ CNBC, Taliban cannot win, should spurn Al Qaeda: Clinton, 2 mei 2011, http://www.cnbc.com/id/42857685/Taliban_Cannot_Win_Should_Spurn_Al_Qaeda_Clinton
² Anand Gopal, Wall Street Journal, Taliban seek deal on foreign forays, 7 december 2009, <http://online.wsj.com/article/SB126002422466878409.html#articleTabs%3Darticle>

³ The Unjust Media, Statement of the Leadership Council of the Islamic Emirate of Afghanistan regarding the London Conference, 28 januari 2010, <http://theunjustmedia.com/Afghanistan/Statements/Jan10/Statement%20of%20the%20Leadership%20Council%20of%20the%20Islamic%20Emirate%20of%20Afghanistan%20regarding%20the%20London%20Conference.htm>
⁴ Alex Strick van Linschoten en Felix Kuehn, New York University, Separating the Taliban from al Qaida: The core of success in Afghanistan, Februari 2011, http://www.cic.nyu.edu/afghanistan/docs/gregg_sep_tal_alqaeda.pdf
⁵ Gareth Porter, Inter Press Service, Ex-PM says Taliban offer talks for pullout date, 28 juli 2011, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=56664>
⁶ Gareth Porter, Inter Press Service, US silent about Taliban guarantee offer on al-Qaeda, 16 december 2009, <http://original.antiwar.com/porter/2009/12/15/us-silent-about-taliban-guarantee-of-fer-on-al-qaeda/>
⁷ Vahid Brown, CTC Sentinel, The facade of allegiance: Bin Laden’s dubious pledge to Mullah Omar, januari 2010, <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2010/08/CTCSentinel-Vol3Iss1.pdf>
⁸ William Maclean, Reuters, Bin Laden’s son: no ‘love’ among Qaeda-Taliban, 26 januari 2010, www.reuters.com/article/2010/01/26/us-security-afghanistan-binladen-intervi-idUSTRE60P4A320100126
⁹ Don Ressler en Vahid Brown, CTC, The Haqqani nexus and the evolution of al-Qa’ida, 14 juli 2011, www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2011/07/CTC-Haqqani-Report_Ressler-Brown-Final_Web.pdf
¹⁰ Declan Walsh, Guardian, Afghan Taliban leader ready to end al-Qaida ties, says former trainer, 29 januari 2010, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/jan/29/taliban-afghanistan-mullah-muhammad-omar>
¹¹ James Shinn en James Dobbins, RAND, Afghan peace talks, A primer, Augustus 2011, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2011/RAND_MG1131.pdf
¹² Bryant Jordan, Military.com, Official denies seeking permanent Afghan bases, 14 juni 2011, <http://www.military.com/news/article/official-denies-seeking-permanent-afghan-bases.html>
¹³ Spencer Ackerman, Wired, Post-2014 U.S. presence in Afghanistan: ‘joint facilities’, 15 maart 2011, <http://www.wired.com/dangerroom/2011/03/u-s-post-2014-presence-in-afghanistan-joint-facilities/>
¹⁴ Karen DeYoung, Washington Post, U.S. wants ‘joint bases’ in Afghanistan, Gates says, 9 juni 2011, http://www.washingtonpost.com/national/national-security/us-wants-joint-bases-in-afghanistan-gates-says/2011/06/08/AGGIFaMH_story.html
¹⁵ Ben Farmer, The Daily Telegraph, US troops may stay in Afghanistan until 2024, 19 augustus 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/8712701/US-troops-may-stay-in-Afghanistan-until-2024.html>

Gratis abonneren op VredesNieuws

VredesNieuws is een e-mailnieuwsbrief die ongeveer eens per maand verschijnt. Nadat VredesNieuws reeds geruime tijd op proef verschenen is, wordt het thans voor iedereen mogelijk om zich er op te abonneren. De nieuwsbrief bevat een korte samenvatting van het nieuws uit de nationale en internationale vredesbeweging. Wilt u meer informatie dan kunt u doorklikken naar uitgebreidere berichten. Type uw e-mailadres in op www.vredesbeweging.nl/nieuws/aanmelden.php en u krijgt VredesNieuws in uw mailbox.

Tolerantietest Fort van de Democratie genomineerd voor Europese Award

De interactieve website www.tolerantietest.eu is genomineerd voor de "Erasmus Euro Media Award 2011." De vijftalige tolerantietest (Nederlands, Engels, Portugees, Spaans en Bulgaars) is bedoeld om samen met jongeren de grenzen van tolerantie te onderzoeken. De tolerantietest is een initiatief van het Fort van de Democratie in Utrecht, een project van de Stichting Vredeseducatie. De Erasmus Euro Media Awards worden op 14 oktober in Wenen uitgereikt.

Steun Egyptische vredesactivist Maikel Nabil Sanad

War Resisters' International riep op tot een internationale actiedag op 2 september voor de in Egypte vastzittende dienstweigeraar en criticaster van het militaire regime Maikel Nabil Sanad. Op 23 augustus is hij in hongerstaking gegaan uit protest tegen zijn gevangenschap en het niet in behandeling nemen van zijn hoger beroep.

De pacifist Maikel Nabil Sanad werd op 10 april 2011 door een militaire rechtbank veroordeeld tot 3 jaar gevangenis-

straf omdat hij de rol van de militairen tijdens de opstand op het Tahrirplein had bekritiseerd. Hij werd veroordeeld in afwezigheid van zijn advocaten, vrienden en familie.

War Resisters' International roept op zoveel mogelijk internationale steun voor Maikel Nabil Sanad te mobiliseren.

Meer over de actie leest u op: wri.org/campagins/supportmaikelnabil

Geen vervangende dienst voor Noorse dienstweigeraars

In Noorwegen wordt later dit jaar de vervangende dienst voor dienstweigeraars opgeheven. Erkende dienstweigeraars worden simpelweg vrijgesteld van militaire dienst. De Noorse regering motiveert dit besluit door erop te wijzen dat slechts 30% van de dienstplichtige mannen werkelijk wordt opgeroepen en dat het aantal dienstweigeraars in de afgelopen 10 jaar is gedaald van 3000 tot 350 per jaar. Ook zijn de Noorse strijdkrachten succesvol in het werven van vrouwen. In Noorwegen hebben alle jonge vrouwen sedert 2010 verplicht een interview met het wervingsbureau van de strijdkrachten.

Protest tegen NAVO leidt in Servië tot schijnprocessen

Op 12 en 13 juni 2011 vond in Belgrado een bijeenkomst van de NAVO plaats. De gedelegeerden werden met gejuich ontvangen door Servische nationalist, die zelfs Nazi-posters uit de Tweede Wereldoorlog droegen. Acties tegen de NAVO werden door de politie hardhandig onderdrukt en de deelnemers in snelrecht veroordeeld. De opgeroepen getuigen waren tevoren goed onthaald en tijdens het proces nog dronken. Intussen werd de fascistische propaganda van de groep Obraz, die ongeveer de radicaal-christelijke denkbeelden van "Kruisridder" Breivik erop na houden, gedoogd...

Bron: <http://antinato.in.rs/?q=taxonomy/term/1>

GroenLinks steunt NAVO-missie in Libië

GroenLinks heeft haar steun gegeven aan verlenging van de NAVO-missie in Libië. Een ommezwaai, want eind maart stemde GroenLinks nog tegen deze missie. Tweede Kamerlid Marijke Peters verklaart deze ommezwaai uit de duidelijkheid die is ontstaan. Er zou nu op vertrouwd kunnen worden dat de missie qua doel, strategie en middelen voldoende verstandig is ingericht.

Jan Schaake, zowel lid van GroenLinks als Kerk en Vrede, vindt deze ontwikkeling verontrustend. Hij schrijft in een brief aan Peters o.a. "Als burgerbescherming je doel is, kun je naar mijn smaak het best zo snel mogelijk een vorm van wapenstilstand bereiken. Dan moet je niet tegelijkertijd aan een NAVO-missie mee willen doen."

Bron: GroenLinks Magazine, juli 2011

Vredesvideo's op internet

Op de website van Vrouwen Vredesinitiatieven in Beeld vvib.nl kunt u een groot aantal video's bekijken met thema's die bijdragen aan een vreedzame samenleving. Het gaat hierbij om video's uit verschillende bronnen. De video's zijn in een vijftiental rubrieken ondergebracht zoals: geweldloosheid, mensenrechten, historisch materiaal en politiek.

Israëliische rechtbank: tegenhouden flytilla onwettig?

Op 13 juli heeft de Israëliische rechtbank de vrijlating bevolen van twee Australiërs, die op 12 juli op de luchthaven in Tel Aviv waren opgepakt omdat ze naar Palestina wilden reizen. De veiligheidsdienst was zijn boekje te buiten gegaan. Het Australische ex-parlementslid Sylvia Hale en de Nieuw-Zeelands Vivienne Porzolt, beiden 69 jaar oud, maakten deel uit van de grote groep reizigers die deelnamen aan de actie *Welcome to Palestine* – een massa-actie van

mensen die openlijk verklaarden naar Palestina te willen.

Eén zwaluw maakt echter nog geen zomer want de volgende dag verloor de ook naar de rechter gestapte Duitse Angelica Seyfrid haar proces.

Palestijnse en internationale oproep voor een militair embargo tegen Israël

Tientallen organisaties uit de hele wereld werken mee aan een nieuwe internationale campagne voor een onmiddellijk en alomvattend militair embargo tegen Israël. De oproep gaat uit van het Palestijns Nationaal Comité voor Boycot, Desinvesteringen en Sancties (BDS).

De oproep komt precies zeven jaar nadat het Internationaal Gerechtshof in Den Haag oordeelde dat de Israëlische apartheidsmuur in de Palestijnse gebieden illegaal is. Het gaat om een effectief en gewelddoos pressiemiddel dat Israël ertoe moet aanzetten respect op te brengen voor het Internationaal recht en een einde te maken aan de permanente landroof in de bezette gebieden.

De campagne krijgt de steun van prominente figuren, onder wie Nobelprijswinnaars Desmond Tutu (Zuid-Afrika), Mairead Maguire (Noord-Ierland) en Adolfo Pérez Esquivel (Argentinië). Ook alternatieve Nobelprijswinnaars zoals Walden Bello en Chico Whitaker en de bekende Canadese schrijfster en journaliste Naomi Klein steunen de campagne.

Een half jaar kabinet Rutte en het Israëlisch-Palestijns conflict

In mei 2011 werd een kritische beschouwing gepubliceerd over de acties van de Nederlandse politiek aangaande het Israëlisch-Palestijns conflict. Het 64 pagina's tellende document werd geschreven door Jan Wijenberg en is aangeboden aan alle Tweede Kamerfracties en regering. De doelstelling van het document was het aandragen van bouwstenen voor een rechtvaardige en duurzame vrede tussen Israel en de Palestijnen door een analyse van gedocumenteerde activiteiten van Nederlandse politici.

De conclusies over in het eerste half jaar onder Rutte zijn niet hoopgevend: er zijn geen nuttige bijdragen geleverd. Sterker nog, het optreden van kabinet en een aantal fracties worden ronduit destructief genoemd. Wijenberg en anderen vervolgen hun onderzoek voor het aansluitende half jaar. Een samenvatting wordt gepubliceerd in de Internationale Spectator.

Indien u geïnteresseerd bent in deze beschouwing (titel: *De Nederlandse politiek, het Israëlisch-Palestijns conflict, het internationaal recht en de zoektocht naar vrede in het Midden-Oosten*) kunt u dit kenbaar maken aan VredesMagazine: info@vredesmagazine.nl of telefonisch: 030-8901341

Liever radar op de stranden dan vluchtelingen en badgasten

De strijd tegen de invasie van vluchtelingen uit Noord-Afrika leidt in Italië tot bezetting van het kustgebied. Op verschillende plaatsen zetten militaire politie-eenheden zonder inspraak van de bevolking radarposten neer, waartegen de bevolking in opstand komt.

Het gaat om de beruchte de beruchte EL/M-2226 ACSR-antimigrantenradars, geproduceerd door het Israëlische bedrijf Elta Systems, en de daarbij behorende bemanning. De krachtige detectoren werden door de Guardia di Finanza gekocht met geld uit het Europees Buitengrenzenfonds. Ze zullen de infrastructuur vormen van het nieuwe 'netwerk van radardetectoren voor kustbewaking' van de Italiaanse strijdkrachten om bootjes met migranten te lokaliseren en te verjagen.

Vredeskamp bij nieuwe dronebasis

De Londense vredesvrouw Helen John gaat een vredeskamp opzetten bij de Britse luchtmachtbasis RAF Waddington (Lincolnshire) van waaruit de Reaper drones van het Britse leger zullen worden bestuurd. Het gaat om een dodelijk arsenaal van 500 pondsbommen en Hellfire raketten waarmee de Taliban in Afghanistan dag en nacht worden bestookt. Voor de 'piloten' die veilig

en wel in hun containers op duizenden kilometers afstand zitten is het grootste risico het dagelijkse woon-werkverkeer, aldus de Britse krant *The Telegraph*.

Meer informatie: <http://directactionstation.com/?cat=200>

Gaza-vloot tegengehouden maar geen mislukking

Van Nourdin el Ouali, het Rotterdamse raadslid van GroenLinks dat meevoer met de Gaza-vloot, ontvingen we de volgende verklaring:

"Wij, mensenrechtenactivisten van de *Gaza Freedom Flotilla II Stay Human* hebben door de opstelling van de Griekse autoriteiten, moeten besluiten om onze vaart uit te stellen. De afgelopen weken heeft een groep van 70 mensen, van over de hele wereld, zich in Corfu in Griekenland, verzameld ter voorbereiding op deelname aan deze humanitaire actie. Onze boot, *De Open Gaza / Stefano Chiarini*, zou als een van de tien boten meevoeren om de illegale en inhumane blokkade van de Gazastrook te doorbreken.

De bedreigingen en intimidatie van Israël met het doel ons angst aan te jagen en te ontmoedigen, zijn voor ons niet als een verrassing gekomen. Dit in tegenstelling tot de opstelling van de Griekse autoriteiten. Het is in onze ogen onbegrijpelijk en onrechtmatig dat de Griekse regering ons uitvaren heeft geblokkeerd. Papandreou is hiermee medeplichtig geworden aan het in stand houden van de verfoeide blokkade van Gaza en het schenden van internationaal recht. Het ontbreken van enige juridische grondslag blijkt uit de bureaucratische methodes die zijn gebruikt om de vaart van de *Open Gaza/Stefano Chiarini* tegen te houden. (...)"

Tentoonstellingen Museum voor Vrede en Gewelddoosheid

3 t/m 15 sept.: 1000 Vredesvrouwen in Drachten-Ureterp

2 t/m 30 sept.: Gandhi in Vinkeveen

1 t/m 29 okt.: De Atoombom en de Mensheid in Doesburg

1 t/m 31 okt.: Gandhi in Den Haag

Meer info: www.vredesmuseum.nl/info/agenda.php of 015-785.01.37

Nederlandse militairen op missie

De auteur is een militair historicus, die regelmatig schrijft voor het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), na een fusieproces de voortzetting van de vroegere Sectie Krijgsgeschiedenis van de Generale Staf. Klep is een scepticus, maar een vrolijke en onbevangen ondersoort in dit genre. Hij werkt over het algemeen gedegen en kan soms recht voor zijn raap uit de hoek komen. Zo is hij kritisch over de Amerikaanse inval in Afghanistan van 2001. Hij constateert dat na de aanslagen van 1 september de Veiligheidsraad in een resolutie weliswaar het recht van de VS erkenden om zichzelf – ook militair – te verdedigen, maar dat dit geen expliciet mandaat was “voor wat de Amerikanen van plan waren onder de naam *Operation Enduring Freedom* (OEF): de gewelddadige verdrijving van het Talibanbe-

wind uit Afghanistan en een langdurige genadeloze strijd tegen het (internationale) terrorisme. Met name de beoogde *regime change* in Afghanistan druiste in tegen een basisprincipe van de internationale betrekkingen en het volkenrecht: staten zijn in principe soeverein.”(14) En even verderop zegt hij dat “de Amerikanen een marionettenregering in Kabul installeerden.” Dit zijn bewoordingen die je van de gepolitiseerde generaals in de actualiteitenrubrieken niet snel zult horen. Zij doen weinig meer dan het vertalen van het optimistisch getoonzette regeringsbeleid in militairpublicitaire termen. Mijn indruk is dat Klep eerder de mening vertolkt van het militaire middenkader en soms de gewone soldaat, dan die van de legerleiding. De militairen in Afghanistan waarover hij schrijft, vinden, dat ze een uniek en riskant beroep

Het NIMH houdt een regelmatig ververste website bij van Nederlandse militaire operaties in het buitenland: http://www.defensie.nl/nimh/geschiedenis/internationale_operaties/

hebben waarbij ze nogal eens voor de voeten worden gelopen door formeel procedureel denken binnen het militaire apparaat, de politieke leiding en Haagse kringen, die een militaire vechtoperatie verkopen als een opbouwmissie.

In dit boek beschrijft Klep minutieus zowel de politieke besluitvorming als het militaire verloop van de Nederlandse IS-AF-missie in Uruzgan. Hij doet dat aan de hand van open bronnen. De kracht van het boek ligt in het verzamelde materiaal en de lijn die de schrijver daarin weet aan te brengen. In het politiek hoofdstuk is dat knap gedaan, hoewel de lezer met de indruk achterblijft, dat de wendingen van de Haagse politiek nog onoverzichtelijker zijn dan de kronkelende ravijnen waardoor de voetpartouilles van ISAF zich een weg moeten banen.

De conclusie is opmerkelijk: parlementaire instrumenten als Artikel 100-brief en Toetsingskader hebben een fuik geschapen waaruit de politieke partijen niet meer terug konden zwemmen. De inzet in Uruzgan had minder te maken met de situatie in Afghanistan dan met NAVO-bondgenotentrouw en de ambities van de regering om mee te spelen in het militaire orkest van de naties. Een objectieve toetsing had moeten leiden tot afwijzing of uitstel van de missie, maar in plaats daarvan werden abstracte criteria mechanisch afgevinkt. De militaire analyse is wat minder scherp, maar het is duidelijk dat Klep vindt dat Uruzgan bij de gegeven strategie en inzet van middelen een *mission impossible* was.

KK

Christ Klep, Uruzgan – Nederlandse militairen op missie, 2005-2010. Amsterdam, Boom (2011) 246 blz. Personen- en zakenregister

Foto: Jan Bervoets

Op 6 augustus hielden Rob Boogert en Elise Bleijs een vastenwake ter herdenking van de slachtoffers van de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki op 6 en 9 augustus 1945 in Japan. Ook vragen ze aandacht voor de nog altijd aanwezige Amerikaanse kernwapens in Nederland op vliegbasis Volkel in Noord-Brabant. Op het Plein, tegenover het Ministerie van Defensie, zijn spandoeken en is een kleine fototentoonstelling opgehangen. Eerder op de dag namen ook leden van de Franciscaanse Vredeswacht deel aan de wake. De wake werd afgesloten met een symbolische schop tegen het kerntuig.

Heimwee heeft hij in de kerker naar de vrijheid,
zon en lucht
en in slapeloze nachten schrikt hij op bij elk
gerucht.
Maar dan weer in kalmer dromen ziet hij 't lieflijk
moederbeeld.
En hij hoort haar weer bij 't afscheid wijl ze hem
de lokken streelt:

Refrein:

Hou je goed, mijn jongen!
Wees ervan doordrongen
dat je hebt een zware taak
voor een grote zaak!
Eenmaal in je kerker
maakt mijn troost je sterker
Jongen 'k zie je liever daar
dan als moordenaar.

*Dienstweigeraarslied zoals gezongen door
Herman Groenendaal in 1921*

